

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

2021

Mgr. Ivona Trlidová

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Příčiny nekázně dětí a mládeže a možnosti konstruktivní nápravy

Mgr. Ivona Trlidová

Závěrečná práce

2021

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

ZADÁNÍ

tématu závěrečné písemné práce doplňujícího pedagogického studia

Jméno a příjmení studenta: Ivona Trlidová

titul: Mgr.

název absolvované VŠ: Univerzita Pardubice

rok ukončení VŠ: 2000

rok zahájení DPS: 2019

Práce je svým obsahem zaměřena převážně do oblasti: **psychologie, pedagogika, obecná didaktika, oborová didaktika, metodologie, sociologie.** (podtrhni)

Téma práce: „Příčiny nekázně dětí a mládeže a možnosti konstruktivní nápravy“

Obsah práce:

Práce bude zaměřena na zjištění příčin nekázně dětí na 2. stupni vybrané základní školy a na návrhy opatření k prevenci školní nekázně či její nápravě. Cílem je zjistit hlavní vlivy na nekázeň žáků ve škole a možné způsoby nápravy nebo možnosti zmírnění těchto vlivů. V teoretické části práce bude nejprve definován samotný pojem školní nekázeň. Budou zde popsány příčiny školní nekázně, jak ze strany učitele, tak i z pohledu žáka, možné projevy školní nekázně a také jaké mohou být její důsledky. Závěrečnou část bude tvořit kapitola věnovaná prevenci školní nekázně, možným strategiím řešení a také opatřením na podporu kázně ve škole. Druhou část práce bude tvořit výzkumná část. Bude provedeno vlastní výzkumné šetření kvantitativní metodou formou dotazníku. Dotazník bude rozeslán on-line pedagogům (10 respondentů) a žákům (76 respondentů).

Základní literatura dle ISO 690:

1) BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázní, aneb, Kázeňské prostředky*. Praha: ISV, 2004. Pedagogika (ISV). ISBN 80-86642-14-3.

2) BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2.

3) BENDL, Stanislav. *Ukázněná třída, aneb, Kázeňské minimum pro učitele*. Praha: Triton, 2005. První pomoc pro pedagogy. ISBN 80-7254-624-4.

Termín odevzdání práce: do 15. dubna 2021

Vedoucí práce..... Podpis vedoucího

Prohlašuji, že jsem se seznámil(a) se zásadami pro vypracování závěrečné písemné práce v rámci DPS.

v Pardubicích dne: 5.1.2021

Podpis studující(ho):

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byl jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. X/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 12. 4. 2021

Mgr. Ivona Trlidová

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé závěrečné práce panu profesoru Rýdlovi za cenné informace, sdílení zkušeností z pedagogické praxe a za rychlou zpětnou vazbu při konzultacích k závěrečné práci. Děkuji svým dětem za inspirativní podněty a manželovi za trpělivost. Děkuji kolegyni Markétě Miláčkové za její neutuchající podporu a pomoc a v neposlední řadě také žákům a kolegům za spolupráci při vyplňování dotazníku.

ANOTACE

Závěrečná práce je zaměřena na zjištění příčin nekázně dětí na druhém stupni vybrané základní školy a na návrhy opatření k prevenci školní nekázně či její nápravě. Cílem je zjistit hlavní vlivy na nekázeň žáků a možné způsoby nápravy nebo možnosti zmírnění těchto vlivů. Jsou zde popsány příčiny školní nekázně, jak ze strany učitele, tak i z pohledu žáka, možné projevy školní nekázně a její důsledky, prevence školní nekázně, možné strategie řešení a opatření na podporu kázně ve škole.

KLÍČOVÁ SLOVA

Školní kázeň, nekázeň, prevence, strategie, opatření, vliv, náprava, žák

TITLE

The causes of children's and youth's indiscipline and possibilities of constructive correction.

ANNOTATION

The Thesis is focused on finding the causes of children's indiscipline at the second grade of selected primary school and on proposals of measures to prevent school indiscipline or its correction. The goal is to find out the main influences causing indiscipline of pupils and possible ways of correction or possibilities of reducing these influences. The causes of school indiscipline are described from both point of views, both from teacher and from pupil point of view, possible manifestation of school indiscipline and its consequences, the prevention of school indiscipline, possible solution strategies and measures for supporting discipline at schools.

KEYWORDS

School discipline, indiscipline, prevention, strategy, measures, influence, reparation, student

Obsah

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK	8
SEZNAM ZKRATEK	9
TERMINOLOGIE	10
ÚVOD	11
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VYMEZENÍ POJMŮ KÁZEŇ A NEKÁZEŇ.....	12
1.1 Komenský o kázni.....	12
1.2 Definice kázně.....	13
1.3 Interpretace školní nekázně.....	14
2 PŘÍČINY, PROJEVY, DŮSLEDKY ŠKOLNÍ NEKÁZNĚ.....	15
2.1 Příčiny školní nekázně.....	15
2.2 Projevy školní nekázně.....	17
2.3 Důsledky školní nekázně.....	19
3 STRATEGIE ŘEŠENÍ ŠKOLNÍ NEKÁZNĚ.....	19
3.1 Diagnostika školní nekázně.....	19
3.2 Prevence školní nekázně.....	20
3.3 Opatření na podporu kázně ve škole.....	21
EMPIRICKÁ ČÁST	23
4 METODOLOGIE DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	23
4.1 Cíl výzkumu.....	23
4.2 Realizace výzkumu.....	23
4.3 Charakteristika souboru respondentů.....	23
4.4 Výsledky dotazníkového šetření.....	24
4.4.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření určeného pro žáky.....	25
4.4.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření určeného pro vyučující.....	34
4.5 Závěr dotazníkového šetření.....	43
ZÁVĚR	45
POZNÁMKOVÝ APARÁT	46
POUŽITÉ ZDROJE	47
SEZNAM PŘÍLOH	48
Příloha č. 1: Dotazník pro žáky.....	49
Příloha č. 2: Dotazník pro učitele.....	51

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Tabulka 1 – Přehled odpovědí žáků na otázku co si představují pod pojmem kázeň a nekázeň	25
Graf 1 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 1	26
Graf 2 - návratnost dotazníku v jednotlivých třídách	27
Graf 3 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 3	27
Graf 4 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 4	28
Graf 5 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 5 v jednotlivých třídách	29
Graf 6 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 5 pro jednotlivé předměty, vyjádřeno průměrem	30
Graf 7 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 6	31
Graf 8 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 7	31
Graf 9 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 8	32
Graf 10 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 9	33
Graf 11 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 10	34
Graf 12 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázky č. 1	35
Graf 13 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázky č. 2	36
Graf 14 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázky č. 3	37
Graf 15 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázky č. 4	38
Graf 16 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázek č. 5, 6, 7, 8.....	39
Graf 17 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázky č. 9	40
Graf 18 -Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázky č. 10	41
Graf 19 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázky č. 11	42

SEZNAM ZKRATEK

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

ZŠ – Základní škola

SVP – Středisko výchovné péče

DÚ – Diagnostický ústav

VÚ – Výchovný ústav

ŠPP – Školní poradenské pracoviště

SPJ – Sociálně patologické jevy

MPP – Minimální preventivní program

MŠMT ČR - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

TERMINOLOGIE

Temper tantrums: záchvat hněvu, temperamentní záchvat nebo hysterický záchvat

ÚVOD

Při výběru tématu pro závěrečnou práci mi bylo inspirací a zároveň zkušeností aktuální problematika, se kterou se potýká většina škol/pedagogů, a to nekázeň dětí a mládeže.

Tématem této závěrečné práce je fenomén nekázně dětí a mládeže. Jsem začínajícím učitelem na druhém stupni základní školy a sama jsem se za svoji krátkou pedagogickou kariéru již několikrát s tímto jevem setkala. Zpracování tohoto tématu je pro mne důležitou součástí vzdělávacího procesu žáků, ale také praktickým průvodcem, zkušeností, inspirací pro začínající učitele.

Práce je rozdělena na dvě části: teoretickou a výzkumnou. V úvodu teoretické části zmiňuji několik myšlenek J. A. Komenského o kázni, jelikož tyto považuji za nadčasové, i přesto, že byly vysloveny před staletími, jsou tyto úvahy pokrokové a stále aktuální. V této práci čerpám poznatky z literatury a definuji pojem kázeň a nekázeň, se zaměřením na školního prostředí. Jsou zde popsány možné příčiny školní nekázně, a to jak z pohledu pedagoga, tak i z pohledu žáka na naší škole. Školní nekázeň je zde charakterizována několika typy. Zmiňuji možná řešení školní nekázně, způsoby prevence a opatření na podporu kázně ve škole.

Druhá část práce je zpracována jako empirická, jejíž součástí je kvantitativní výzkum pomocí dotazníkového šetření. Prioritním cílem práce bylo konkretizovat, co je hlavní příčinou nekázně na naší škole. Tato otázka se objevuje v dotazníku pro pedagogy i žáky a odpovědi respondentů jsou zpracovány a posuzovány s cílem zjistit, zda se žáci i pedagogové v příčinách nekázně shodují, přibližují či rozcházejí. Dalším cílem bylo najít možnosti konstruktivní nápravy a nejlépe prevence, jak nekázni předcházet. I v tomto pohledu na řešení nekázně, tedy aktuálního tématu ve vzdělávání, je zásadní názor dvou skupin respondentů, pedagogů a žáků.

Problematika nekázně, jejich příčin a následného řešení, je v této práci rozebrána ze dvou pohledů, ale se stejným cílem – minimalizovat vyskytující se nekázeň na základních školách nebo jí předcházet.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMŮ KÁZEŇ A NEKÁZEŇ

1.1 Komenský o kázni

Komenský byl první, kdo se otázkou kázně systematicky zabýval a kladl na kázeň velký důraz. Ve svém díle Velká didaktika, v kapitole nesoucí název „O školské kázni“ cituje staré české přísloví, se kterým se ztotožňuje: Škola bez kázně, mlýn bez vody. Neboť odejmeš-li mlýnu vodu, musí se zastavit; zrovna tak odejmeš-li škole kázeň, všechno musí ochabnout.“¹

Dle Komenského má kázeň být posilována a vznikat z aktivní radostné spolupráce žáků s učitelem, motivované zájmem a potřebami žáků. Komenský kladl na kázeň velký důraz. Kázeň je dle něj nutné dodržovat, jak ve vyučování, tak i v každodenním chování mimo školu. Kázeň má být zaměřena také na vedení k ochotě pomáhat svým bližním a na radostnou činnost při plnění každodenních úkolů¹.

Na každé dítě se výchovně působí, už od útlého věku v rodině, poté v předškolních zařízeních, školách. Kázeň je nezbytným prvkem/článkem ve výchově (v rodině) či výchovně vzdělávacím procesu (ve škole). Při každodenní práci s dítětem, či s žákem je nezbytné od prvopočátku vymezení pravidel v chování, nastavení jasných mantinelů a prezentování správných vzorů v chování. Při dodržování pravidel v chování pro praxi je jak v rodině, tak ve škole nezbytná důslednost.

Ukázňovat se však nemá proto, „že někdo zhřešil, nýbrž proto, aby později už nehřešil“. Komenský zdůrazňoval, že je důležité, aby učitel netrestal ve vzteku, hněvu, ale měl stále na mysli výchovně-vzdělávací cíl. Komenský také rozlišuje způsob potrestání, dle toho, co je předmětem žákovy nekázně. Je-li předmětem nezáměr o studium, nabádá Komenský ke zdrženlivosti v trestání, neboť nezáměr žáků o studium je vinou učitele. Jedná-li se však o morální provinění, za které považuje oplzlost, vzdorovitost, zatvrzelou zlomyslnost, pýchu, zpupnost či bezbožnost, pak již Komenský není shovívavý a radí přísný trest, za který považuje tělesný trest. Komenský radí učitelům, rodičům, vychovatelům vést ke ctnostem dětí od nejútlejšího věku, neboť děti se učí mnohem rychleji než dospělí, neboť ještě nejsou zatíženy špatnými návyky a postoji¹.

Nekázeň může být do jisté míry ovlivněna nedostatečnou motivací ze strany pedagoga. Pokud dítě či žák, není dostatečně motivováno k činnosti, může být rušivým elementem ve výuce,

jeví se bez zájmu, není zaujato pro danou činnost, nevidí v ní smysl. Motivace má v celém procesu učení u dětí (jak ve výuce, či při osvojování nových dovedností v rodině od útlého věku), nepostradatelnou roli. Ve školách je motivace součástí výuky, měl by jí být věnován vymezený čas a prostor na to, děti zaujmout, nadchnout a vzbudit u nich alespoň minimální zájem o dané téma. Je to pro pedagoga náročná část přípravy, ale z mého pohledu nejdůležitější. Lze využívat různorodé formy práce (zajímavé prezentace, videa, ukázky, hry, obrazový materiál, pokusy atd.), vše závisí na kreativitě pedagoga. Dítě by mělo vědět, proč se danou věc učí, vidět v ní smysl, mělo by být seznámeno s tím, jak se jí správně naučí. To je cílem motivace, tedy každého pedagoga ve škole.

Příčiny nekázně ve školách jsou různorodé, co se týká nesení odpovědnosti za své chování, tedy v podobě trestů za nekázeň, navazuji a souhlasím s Komenským: od útlého věku je nezbytná důslednost ve výchově a správný vzor v rodinách, potažmo ve školách. Za porušování pravidel by mělo být dítě potrestáno. Ve školách by mělo být v rámci třídnických hodin objasněno, v jaké míře bude žák potrestán, a všichni žáci by měli být seznámeni s pravidly, na kterých se společně s učitelem na začátku školního roku domluví.

Účel kázně má dle Komenského primárně preventivní charakter, přičemž její účinnost je podmíněna oboustranným pochopením. Jak vychovatel, tak vychovávaný musí rozumět, proč ke kázni dochází. Cílem káznění je pomoci dítěti být lepším – být lepším člověkem. Konečným účelem Komenského výchovy a tudíž i kázně je formovat v člověku autentickou lidskost. Vzpomeňme na Komenského výrok, že „má-li člověk se státi člověkem, musí býti vzděláván.“ Káznění k lidskosti musí tedy vždy být lidské a dobrý vychovatel si toho je vědom. Jako úplně poslední stupeň kázně u těch, kteří mají „tak nešťastnou povahu, že všechny mírnější prostředky nedostačují“, připouští Komenský, aby byl takový jedinec ze školy vyloučen, aby ostatní nekazil a nebyl jim tak na překážku. Člověk, který je nejméně ukázněný, je právě ten, který vzdělání nejvíce potřebuje².

1.2 Definice kázně

Bendl ve své knize „Školní kázeň v teorii a praxi“ definuje kázeň, jako vědomé dodržování zadaných norem a školní kázeň, jako vědomé dodržování školního řádu a pokynů stanovených učiteli^{3 s. 35}.

Na začátku školního roku by ve školách měli být žáci ve všech třídách seznámeni se školním řádem a pravidly, měl by jim být ten správný vzor prezentován a také vysvětlen.

Obst vymezuje pojem kázeň takto: „Kázeň ve škole spočívá v tom, jak žáci dovedou zachovávat společenská a školní pravidla, spolupracují s učitelem na plnění cílů výuky a podílejí se na vytváření příznivého sociálního prostředí. Kázeň se projevuje v celkovém pořádku, dodržování základních regulativů od hygieny, pořádku ve školních věcech, šetrného zacházení s vybavením a pomůckami, pravidelností příchodu do školy i ze školy, chování žáků o přestávkách, vypracovávání domácích úkolů, přípravy na výuku a další“⁴.

Kázeň můžeme chápat v několika kontextech. Kázeň, jako jeden ze základních cílů výchovy, kázeň, jako základní předpoklad efektivního učení a kázeň, jako nástroj ochrany žáků i učitelů. Kázeň je úhelným kamenem výchovy, momentem mravní výchovy, pevnou osou a základní kostrou školního života, zárukou bezpečnosti žáků i učitelů, podmínkou efektivního učení^{3 s.11}.

Kázeň je situační kategorií. Její hodnocení záleží na situaci, ve které se uplatňuje, a na kontextu, ve kterém působí. Pro jinou situaci, pro jiný kontext se hodí jiný typ kázně. U kázně je nejdůležitější a zároveň nejobtížnější rozhodnout, v jakých věcech se podřizovat, do jaké míry se podřizovat, kdy se ještě podřizovat a kdy už nikoli, neboť to odporuje zdravému rozumu, humánnosti či mravnosti^{3 s.12}.

Jak se mění a vyvíjí společnost, tak se také proměňuje škola. Pravděpodobně cílem všech zainteresovaných do výchovy dětí, je přispět k vytvoření školy, ve které panuje zdravá kázeň. Tento pojem vysvětluje Bendl ve své knize „Ukázněná třída“. Zmiňuje zde tzv. paradox dobře ukázněné školy, jehož autorem je americký pedagog W.Ch. Bagley. Podle něj je paradoxem dobře ukázněné školy, že kázeň je zde nápadná svou nepřítomností. Jinými slovy, ideálem kázně ve třídě, či škole je stav, kdy o kázni není třeba vůbec hovořit, není třeba se o ni starat, pokládá-li se za věc zcela samozřejmou^{5 s.20}.

1.3 Interpretace školní nekázně

Nekázeň žáků na školách představuje v současné době stále výraznější problém a stává se jedním z klíčových faktorů proč absolventi pedagogických fakult velmi brzy potom, co zakusí učitelské povolání na vlastní kůži a setkají se z nekázní žáků, z této profese odcházejí. Trend školní nekázně není vázán pouze na Českou republiku, ale jedná se o globální problém školství.

Za školní nekázeň je považováno porušování školního řádu, který též definuje sankce s tím spojené. Školní nekázeň je polykauzální jev, kde záleží na vnitřních a vnějších vlastnostech konkrétní situace a jejich vzájemné kombinaci ⁶.

Školní nekázeň lze také logicky interpretovat, jako opak školní kázně, kterou jsme definovali v předchozí kapitole.

2 PŘÍČINY, PROJEVY, DŮSLEDKY ŠKOLNÍ NEKÁZNĚ

2.1 Příčiny školní nekázně

Bendl ve své publikaci „Kázeňské problémy ve škole“ píše, že nekázeň žáků, není záležitostí jedné jediné příčiny, ale řady faktorů, ať už vnitřních (biologických), vnějších (výchova, prostředí) či situačních, které se navíc vzájemně kombinují. Příčin nekázně je tedy celá řada a je velmi obtížné určit podíl jejich vlivu. Bendl řadí hlavní příčiny školní nekázně do kategorií, ve kterých neukázněnost buď způsobují sami žáci nebo vyvstane z podnětu učitele, či z výchovy v rodině a pokud nesprávně určíme příčiny neukázněného chování žáka mohou se naše snahy o nápravu minout účinkem. Specifické projevy nekázně, jako je šikanování, záškoláctví, vandalismus či užívání drog, má své specifické příčiny^{7 s. 69 - 70}.

Bendl upřednostňuje termín faktor před příčinou. Faktory podílející se na nekázní rozdělil do několika skupin:

- Faktory biologické (např. vrozená agresivita, odchylky stavby a funkce nervové soustavy, poruchy chování dědičné povahy: autismus, porucha opozičního vzdoru, porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou)
- Faktory duchovní (např. přehnaný liberalismus, absence smyslu života)
- Faktory sociální (např. rodina – příliš tolerantní výchova, rodinné problémy, nedostatečná komunikace, nedůraz na základy výchovy morální a etické, hodnoty a postoje žáka vycházející z rodinného prostředí, škola, kamarádi, komunita, příbuzní, kriminalita ve společnosti, nekázeň ve společnosti, mediální násilí, uspěchaná doba, úpadek tradiční společnosti, přílišná volnost a nedostatek kladných vzorů)
- Faktory biologicko-sociální (např. sociální inteligence, citová a sociální zralost, zdravotní stav)

- Faktory zdravotnicko-hygienické (např. pitný režim, výživa, pohyb, odpočinek, potřeba spánku, teplo, světlo)
- Faktory fyzikální (např. počasí, atmosférický tlak, barva stěn ve třídě, řešení prostoru ve třídě a uspořádání nábytku, estetika prostředí, technické vybavení školy)
- Faktory situační (např. okamžitá atmosféra ve třídě, momentální nálada, přetíženost žáků ve výuce – náročnost školního učiva, událost v předchozí vyučovací hodině, nemoc, nudný výklad učitele, hluk na ulici, hospitace, přehlížení nevhodného chování, vlastní nedochvilnost jako špatný příklad žákům)
- Faktory kombinované (vzniklé kombinací některých skupin faktorů)
- Faktory neznámé ^{5 s. 113, 114}.

Na některé příčiny/ faktory nekázně má učitel velký vliv (situační faktory), na jiné menší (faktory sociální) a na některé zcela či prakticky žádný (faktory biologické)^{3 s. 92}.

Nejvíce patrné, a to na první pohled pro pedagoga, je zjištění – nedůsledná výchova, vztah rodič-žák, žák-rodič. Takovéto situace jsou každodenní zkušeností, při pozorování chování některých dětí ke svým rodičům nebo rodičů k dětem, nedůsledného přístupu při komunikaci. Z toho se dá usuzovat, že pokud nefunguje důslednost a správný vzor chování v rodinách, bude problematický i ve škole. Tyto vnější faktory – sociální, vidím jako nejčastější z příčin nekázně u žáků.

Důležitým faktorem, který bychom neměli opomenout je vývojový moment žáka. Při zjišťování příčin neukázněného chování či při reagování na nekázeň je třeba brát v úvahu vývojově-psychologické souvislosti chování dětí a mládeže^{3 s. 92}. Z obecného hlediska pokládáme některá vývojová období za rizikovější než jiná. Učitelé by si měli dobře uvědomit vývojové souvislosti chování dětí. Pro věk 11 – 14 let (žáci druhého stupně základní školy) jsou typickými příklady problémového chování temper tantrums, přecitlivělost, žárlivost, školské selhávání, nadměrná uzavřenost, náladovost ^{5 s. 139 - 141}.

Zatímco většina učitelů soudí, že příčiny nekázně žáků lze hledat ponejvíce v rodině, žáci sami považují úpadek dobrých mravů ve školách především za důsledek špatného přístupu učitelů. Tak to alespoň vyplývá z výzkumu provedeného v druhé polovině devadesátých let v Praze. Uvažovat o příčinách nekázně a provádět jejich rozbor je důležité, ba zásadní. Bez této analýzy příčin je zcela irelevantní navrhnout opatření k prevenci nekázně či její nápravě⁸.

Co se nám žáci rušivým chováním ve výuce snaží říct? Proč se děti chovají nevhodným způsobem? Teorii rušivého chování žáků vypracoval psychiatr Rudolf Dreikurs. Za projevy špatného chování dětí je podle Dreikurse třeba vidět cíl, kterého chtějí svým chováním dosáhnout. Uvádí čtyři základní příčiny rušivého chování: usilování o pozornost, boj o moc, snaha pomstít se, usilování o soucit^{5 s. 118 – 119}.

Faktorem, který nepřímo přispívá k narůstajícímu neukázněnému chování ve společnosti a potažmo má své dopady na nekázeň žáků ve škole, je absence požadavku k neagresivnímu chování^{3 s. 98}.

Bendl se zmiňuje ještě o jednom faktoru, který se spolupodílí na nekázní, mnohé nemravnosti a neslušnosti. Být ukázněný, slušný je namáhavé, vyžaduje to energii, potlačení některých potřeb, omezení určitých zájmů a tužeb. Je třeba vlastní vůli podříditi autoritě, normě či pravidlu. Slušné vystupování, kázeň, mravnost předpokládá sebeovládání a sebekontrolu. Být neslušný, vulgární, neukázněný zkrátka nedá tolik práce. Být grázlem je snazší...⁸.

I tento postoj žáka lze v praxi ve školách zaznamenat. Každý člověk či dítě potřebuje být občas pochváleno, být v něčem „dobré“ či úspěšné, je to přirozené. Žák, který je neukázněný, má ve škole již nálepku „lotr“, „grázl“, tento pocit zažívá minimálně, není za nic pochválen, povzbuzen, ale jen neustále kárán. A protože přirozeně touží být v něčem jiný, odlišný, vynikat, zbývá možnost opačná, a to – být nej „lotrem“, „grázlem“. Důležité je si uvědomit, že i ti problémoví či aktuálně „nejhorší“ žáci ve třídě mají svůj nevyužitý potenciál. Každé dítě je a může být v něčem úspěšné. Nejhorší pro dítě/žáka je stav, do kterého se postupem času může dostat, kdy „ať udělá, co udělá, stejně je to vše vždy špatně“. Do takového stavu tzv. „naučené bezmoci“ se mohou dostat neúspěšní, problémoví žáci, kteří jsou dlouhodobě pouze káráni, perzekuováni, trestáni a nezažili nikdy pocit úspěchu, pochvaly, povzbuzení. Naučená bezmoc v dětském věku, konkrétně u žáka, je velmi smutným zjištěním, je to stav marnosti, beznaděje, bezmoci a takové dítě navenek bez emocí, ztrácí zcela smysl o cokoliv, je pasivní či se škole vyhýbá.

2.2 Projevy školní nekázně

Nekázeň žáků na školách představuje závažný problém současného školství, svědčí o tom řada indicií, např. provedená četná výzkumná šetření České školní inspekce nebo výzkumné projekty ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR^{3 s. 40}.

Formy nekázně žáků na školách se proměňují s dobou. Nástup nových negativních typů chování je úzce vázán na pokrok v oblasti vědy a techniky, souvisí s vývojem nových technologií (kriminalita spojená s patologickým hráčstvím, dětskou prostitucí a pornografií, drogová kriminalita). Relativně novým jevem v oblasti kriminality dětí a mládeže představuje vytváření delikventních part, gangů a extremistických skupin.

Podoba školní nekázně se přes mnohé přetrvávající rysy proměňuje s postupujícím časem, vývojem společnosti, úrovní poznání, vědy, techniky či kultury. V průběhu času se mění formy a frekvence projevů školní nekázně. Některé dřívější projevy označované jako nekázeň prakticky vymizely - rouhání se, projevy bezbožnosti, jiné přetrvávají dodnes - šikana, vulgárnost, drzost, vandalismus, rvačky, některé jsou nové - nošení výbušnin do školy, výhrušné telefonáty, vyrušování či opisování prostřednictvím mobilního telefonu, kyberšikana, některé přestupky jsou staronové - alkohol, kouření, drogy^{5 s. 57}.

V některých školách dělají rozdíl mezi nekázní a šikanou. V tomto případě se rozumí nekázní v podstatě drzost, vulgárnost a nespolupracující chování žáků^{3 s. 35}.

Otto Obst radí: „Tytěž projevy nekázně různých žáků mohou být vyvolány odlišnými příčinami, a proto vyžadují i odlišnou reakci učitele.“^{5 s. 151}

Bendl se v kapitole „Obecná teorie nekázně“ zmiňuje, že nekázeň žáků ve škole se šíří tou měrou, jakou se žákům vyplácí. Žáci ve svém neukázněném chování dále pokračují, neboť jim přináší prospěch, zisk, jinými slovy, protože se jim vyplácí^{3 s. 79}.

Příklady kázeňských přestupků, které mohou být ve škole žákem vnímány, jako že se mu „vyplatí“:

- Drogy, alkohol, kouření (obdiv některých spolužáků)
- Vandalismus (obdiv spolužáků, pocit vlastní síly, důležitosti a moci nad věcmi)
- Šikana (získání moci, obdiv spolužáků)
- Rvačky (získání moci, obdiv spolužáků)
- Vulgárnost a drzost vůči učitelům (obdiv spolužáků, strach učitelů)
- Opisování, napovídání (lepší známky, „šplhnutí si“ u spolužáků)
- Záškoláctví, pozdní příchody (vyhnutí se zkoušení a písemkám)

2.3 Důsledky školní nekázně

Studie Mareše „Nekázeň žáků ve třídě“ se zamýšlí nad důsledky nekázně žáků. Jedná se o dopad žákovské nekázně na:

- učitele
- na žákovy spolužáky a jejich učení
- na celkový průběh výuky
- na výsledky výuky
- na klima dané třídy
- na klima dané školy
- a na celý stát ⁹.

Jedním z hlavních důsledků nekázně ve škole je časová ztráta, ke které dochází v průběhu vyučování. Pedagog musí během vyučování vynakládat časově náročné úsilí k tomu, aby zabránil projevům nekázně ze strany žáků, případně k jejich řešení a cílit na to, aby udržel žákovskou pozornost a interakci ve vyučovací hodině. K největším časovým ztrátám způsobeným nekázní žáků dochází většinou v důsledku nudy, a to „díky“ např. monotónnímu výkladu učitele, nezajímavým metodám výuky a formám práce. V opačném případě, k nejmenším časovým ztrátám dochází, pokud učitel žáky neustále zaměstnává, udržuje je v tempu, má zajímavý výklad učiva nebo často mění činnosti ¹⁰.

3 STRATEGIE ŘEŠENÍ ŠKOLNÍ NEKÁZNĚ

3.1 Diagnostika školní nekázně

Odhalení existence nekázně, zjištění jejích forem, intenzity a závažnosti je základním předpokladem prevence a nápravy nekázně. Tato skutečnost, ale nemusí být vůbec jednoduchá, jelikož mnohdy se nekázeň odehrává o přestávkách a na místech, kde vyučující konající dozor zrovna v tu chvíli není. Bendl uvádí metody, které mohou pomoci učitelům odhalit nekázeň, respektive „stav“ nekázně ve škole ^{7 s. 44}.

Hlavním nástrojem detekování nekázně ve škole je **metoda pozorování**. Pro tuto metodu bylo vyvinuto množství pozorovacích systémů, např. různé druhy posuzovacích škál (numerické, grafické, intervalové, sumační).

Nejčastěji používanou metodou detekování nekázně ve škole je **dotazníkové šetření**. Vhodně formulovanými otázkami v dotazníku můžeme v krátkém čase získat velké množství informací. Otázky by měly být formulovány jasně, stručně a jednoznačně a měly by být pro respondenty smysluplné.

Další možností jak, respektive kde, diagnostikovat školní nekázeň, je školní dokumentace. **Analýzou školní dokumentace**, do které spadají např. zápisy výchovné komise, inspekční zprávy, zápisy z učitelských porad atd., lze částečně zjistit projevy nekázně, jejich četnost, závažnosti, intenzitu či způsoby řešení.

V oblasti psychologické diagnostiky a výzkumu se často používají **projekční metody**, které vycházejí se studia produktů činnosti (např. test nedokončených vět).

Metodou, kterou sice nelze oslovit velké množství respondentů (jako je tomu u dotazníku), ale má své výhody v tom, že lze navázat bezprostřední kontakt výzkumníka se zkoumanou osobou, je **metoda rozhovoru**.

Další možností diagnostikování nekázně je **akční výzkum**. Bendl uvádí, že tato metoda je v České republice aplikována zřídka (na rozdíl od USA, Anglie).

Diagnostikování příčin školní nekázně má zásadní význam z hlediska preventivních opatření a řešení nekázně. Podle toho, s jakou příčinou, respektive s jakými příčinami spojujeme dané chování dítěte volíme také kázeňské metody a prostředky ^{7 s. 69}.

3.2 Prevence školní nekázně

Jak píše Bendl v kapitole o prevenci školní nekázně, je třeba si nejprve ujasnit, jak má vypadat profil ukázněného žáka a jakým způsobem chceme směřovat k ukázněné škole. Popisuje ukázněného žáka, jako nikoli žáka pasivně ukázněného, tzn. poslušného, který o normách chování nepřemýšlí, ale pouze se jim podřizuje a slepě je dodržuje, ani žáka, který se chová ukázněně jen v přítomnosti dozoru dospělých osob. „Naším ideálem je slušný žák, který dodržuje pravidla školního řádu, napomáhá budování pozitivního sociálního klimatu ve škole, konflikty se spolužáky se snaží řešit pokojnou cestou a nesouhlas s učitelem dává najevo kultivovanou formou“ ^{7 s. 191}.

Obecně můžeme říci, že prevencí nekázně je respektování potřeb žáka. Ve školním prostředí je nutno sladit respektování potřeb jedince s potřebami spolužáků a tyto potřeby také uvést do souladu s potřebami školy a společnosti. Prevencí a nápravou nekázně je tedy harmonizace potřeb a možností dětí s cíli a funkcemi školy⁷.

Každá škola by měla mít vypracovaný Minimální preventivní program (MPP), který vychází z pokynů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT ČR). Jedná se o metodický pokyn s předpisy pro oblast prevence rizikového chování u dětí a mládeže.

3.3 Opatření na podporu kázně ve škole

Jelikož je kázeň multifaktorově podmíněný jev, tak i opatřeních, která budou působit na podporu kázně ve škole, je mnoho a budou se vzájemně prolínat a kombinovat. Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, důležité je zmapování příčin. Jakmile budeme znát příčinu nekázně, můžeme se lépe zamyslet nad tím, co udělat, abychom podpořili kázeň. Úkolem učitelů, rodičů, vychovatelů, je hledat podmínky, při kterých dosáhneme žádaného účinku (kázně) a zároveň podmínky, které budou zabraňovat výskytu negativních účinků (nekázně). Bendl popisuje opatření na podporu kázně na úrovni čtyř platform: školy, vedení školy, učitelů a žáků. Na úrovni školy se jedná o prostředí školy (školní prostředí má vliv jak na učení žáků, tak na vztahy mezi žáky), kurikulum (problematika kázně a mravní výchovy by měla být jeho nedílnou součástí), spolupráce (škola by měla spolupracovat s rodiči, veřejností, pomáhajícími institucemi, školskými a výchovnými zařízeními), atraktivnost školy (např. zajímavý učební program, pestrá nabídka trávení volného času, rituály v rámci školy, dostatek pohybové aktivity). Opatření na podporu kázně na úrovni vedení školy jsou např. jasná kázeňská politika (vedení školy by mělo mít jasnou a ucelenou představu o tom, k jakému chování chce žáky vést a vychovávat a jakou kázeň od žáků vyžadovat), udržovat stabilizovaný učitelský sbor, klást důraz na sebevzdělávání učitelů a podporu učitelů. Na úrovni učitelů je nejvýznamnějším opatřením na podporu kázně angažovanost učitelů v oblasti kázně a mravní výchovy (začít s prevencí nekázně co nejdříve, hned na počátku povinné školní docházky a na začátku školního roku, zamezit potenciálním problémům s chováním, vymáhání dodržování pravidel, dozory ve třídě, rozsazování žáků, diagnostika žáků). Opatření na podporu kázně ze strany žáků jsou především vzájemná pomoc a podpora. Umožnit žákům, aby se podíleli na řešení problémů s chováním ve škole (žákovská samospráva), pěstování odolnosti žáků vůči projevům asertivity, násilí a nátlaku, rozvíjení

sociálních dovedností (tolerance, solidarita, vzájemná pomoc, zodpovědnost), pěstování a rozvíjení kognitivních dovedností (umět rozpoznat problémovou situaci, vytvářet řešení, zvažovat důsledky). Zvyšování sebevědomí žáků (umožnit, aby zažily školní úspěch) ⁷.

EMPIRICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

4.1 Cíl výzkumu

Kázeň žáků a její dosažení v rámci třídy i školy je téma, které zajímá v určité míře každého učitele. Jednou ze základních možností řešení problému nekázně ve škole je zjištění a poté odstranění příčin vzniku nekázně. Cílem tohoto výzkumu bylo prozkoumat, jaká je situace s dodržováním kázně konkrétně na naší škole. Chtěli jsme zjistit, jak žáci sami vnímají kázeň a nekázeň a co si pod těmito pojmy představují. Dalším cílem bylo zmapovat zkušenosti vyučujících na druhém stupni naší školy s problematikou nekázně, se kterými projevy nekázně se nejčastěji setkávají a proč myslí, že tomu tak je.

4.2 Realizace výzkumu

Výzkum byl realizován metodou kvantitativního sběru dat formou dotazníkového šetření. Byly sestaveny dva dotazníky. Jeden dotazník byl určen pro žáky druhého stupně a druhý pro vyučující na druhém stupni ZŠ Kamenná stezka 40 v Kutné Hoře. Dotazník byl sestaven pomocí aplikace Google Classroom a vzhledem k probíhající pandemické situaci byl žákům i vyučujícím distribuován on-line. Žákům byl dotazník vložen do chatu v rámci vyučovací on-line hodiny a vyplňování byla věnována vždy celá výuková hodina tzn. 45 minut. V úvodu hodiny byla se žáky vedena diskuze o tom, co si pod pojmem nekázeň představují, což se ukázalo jako velmi opodstatněné, jelikož někteří žáci slyšeli slovo kázeň poprvé a nevěděli, co znamená. Žáci byli pečlivě seznámeni s postupem vyplňování dotazníku a byli informováni, že dotazník je zcela anonymní. Postupně jsme četli otázku po otázce a žáci doplňovali svoje odpovědi, přičemž kdykoli jim bylo něco nejasného, mohli se ihned zeptat. Vyučující byli seznámeni s realizací dotazníku na jedné ze školních porad a dotazník jim byl poté zaslán na školní email.

4.3 Charakteristika souboru respondentů

Respondenty dotazníkového šetření byli vyučující druhého stupně a žáci druhého stupně ZŠ Kamenná stezka 40 v Kutné Hoře. Většina z dotazovaných vyučujících má více jak 20 letou pedagogickou praxi a také polovina z těchto vyučujících vyučuje celou svoji pedagogickou

kariéru jen na této škole. Soubor respondentů – žáků na naší škole je pestrý, co se týká zastoupených národností. Převažuje národnost česká, dále je zde početně zastoupena národnost romská, méně početně vietnamská a rumunská. Naše škola má jisté znevýhodnění v tom, že spádové oblasti města jsou nastavené tak, že se zde kumuluje vyšší počet dětí ze znevýhodněných rodin a škola si ve městě získala nálepku „romská“. Na naší škole je problém s nekázní často patrný v každé třídě (v každé třídě je jako pomoc vyučujícím asistent pedagoga).

Na škole funguje školní poradenské pracoviště, které se skládá z výchovného poradce, metodika prevence a speciálního pedagoga. Tento tým se společně podílí mimo jiné na řešení otázek k nekázní a chování žáků při výuce. Pro veřejnost, žáky i kolegy poskytují tito pracovníci pomoc, rady a řešení problémů ve svých konzultačních hodinách.

4.4 Výsledky dotazníkového šetření

Výsledky dotazníkového šetření byly zpracovány pomocí matematických metod v programu Excel. Při úvodní diskuzi se žáky o tom, co si představují pod pojmem kázeň/ nekázeň, jsem zaznamenávala jejich odpovědi. Zjistila, že někteří z nich neví, co tyto pojmy znamenají a proto před spuštěním dotazníku, byly pojmy kázeň/ nekázeň vysvětleny. V následující tabulce je stručný přehled odpovědí žáků.

Tabulka 1 – Přehled odpovědí žáků na otázku co si představují pod pojmem kázeň a nekázeň

Co si představujete pod pojmem kázeň?	Co si představujete pod pojmem nekázeň?
„nebudu sprostěj“ „musím poslouchat“ „něco řeknu a musím udělat“ „dodržování nějakých pravidel“ „příkazy“ „poslušnost“ „povinnost“ „chování“ „mám být hodný“ „rozkaz – musím poslouchat“ „pravidla“ „řídím se pravidly“ „dělá to co má“ „chová se slušně“ „poslušnost“ „trest“ „umí se chovat na hodině“ „vděčný, že se může učit“ „nedělá problémy“ „respekt k učitelí“ „nevyvolává konflikty“	„nedává pozor“ „neposlušný“ „neslušný“ „nedělá to co má“ „špatné chování“ „neposlouchá“ „zlobí“ „dělá hlouposti“ „nadává“ „opak kázně“ „neplní úkoly, kašle na to“ „chová se špatně“ „neposlušnost“ „je mu to jedno a ještě to dává najevo“

4.4.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření určeného pro žáky

Dotazníkové šetření bylo cíleno na žáky 2. stupně ZŠ Kamenná stezka 40, tzn. na žáky 6., 7., 8. a 9. třídy. Před zahájením vyplňování dotazníku byli žáci seznámeni s pojmem kázeň v smyslu dodržování pravidel – třídních, školních.

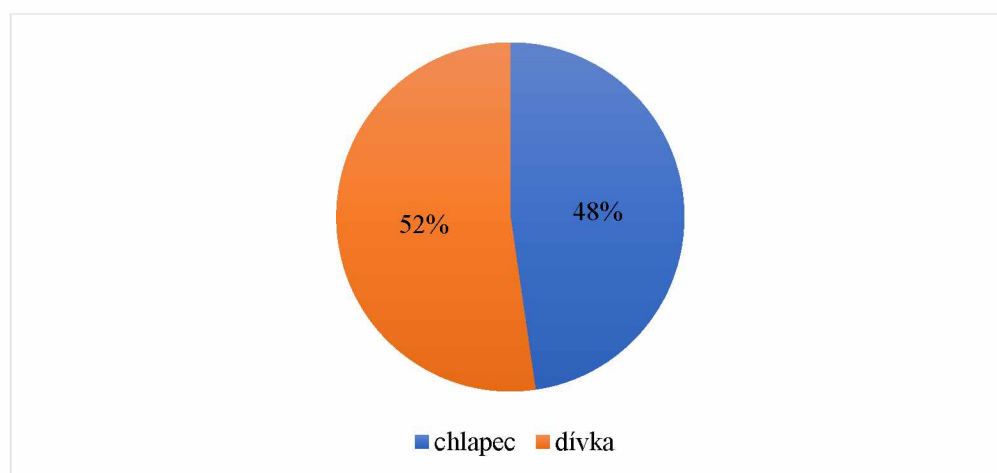
Celkem bylo osloveno 77 respondentů, dotazník v on-line podobě vyplnilo 65 respondentů. Návratnost dotazníku pro žáky byla 84 %.

Dotazník obsahoval deset otázek, šest otázek uzavřených, které byly povinné (otázky číslo 1, 2, 3, 5, 7 a 9) a čtyři otázky byly otevřené, které byly nepovinné (otázky číslo 4, 6, 8, a 10).

Otázka č. 1: Jsi dívka/ chlapec?

Otázka byla zaměřena na identifikaci respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu v jednotlivých třídách. Ohledně využití zjištěných dat o pohlaví, dalo by se předpokládat, že pokud by výrazně převažoval počet chlapců, mohla by tato nerovnováha také přispívat ke zvýšené míře nekázně. Poměr zastoupení chlapců a dívek je 1 : 1, 48 % chlapců a 52 % dívek. Výrazná převaha jednoho pohlaví se neprokázala.

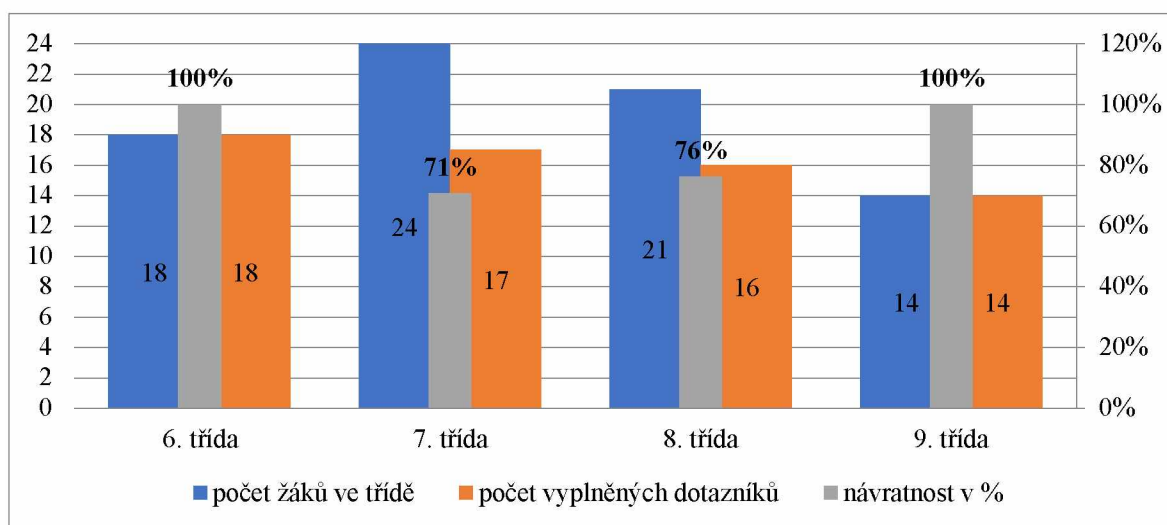
Graf 1 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 1

Otázka č. 2: Do které třídy chodíš?

Otázka byla zaměřená na identifikaci respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu ke zhodnocení návratnosti v jednotlivých třídách. Jelikož dotazník byl žákům předložen v hodině distanční on-line výuky, byl zde předpoklad vysoké návratnosti, což se také potvrdilo. V 9. třídě a 6. třídě byla účast žáků na dotazníkovém šetření 100%. V 7. a 8. třídě to bylo 71 % a 76 %, a to z důvodu absence některých žáků na výuce.

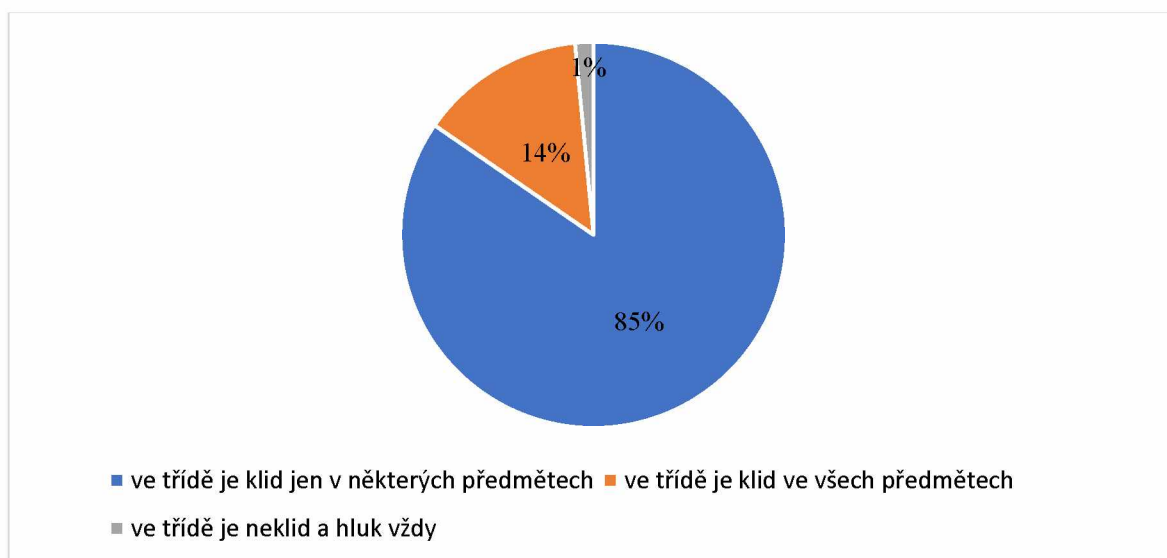
Graf 2 - Návratnost dotazníku v jednotlivých třídách

Otázka č. 3: Je při vyučování ve třídě klid, můžeš se na výuku plně soustředit?

Otázkou mělo být zjištěno, zda se žák může na výuku plně soustředit, protože má ve třídě klid a nic nebo nikdo ho neruší. Na tuto otázku odpověděla velká převaha žáků - 85 %, že ve třídě je klid pouze v některých předmětech, 14 % odpovědělo, že je klid při vyučování ve všech předmětech a 1 % žáků odpovědělo, že ve třídě je neklid a hluk vždy.

Graf 3 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 3

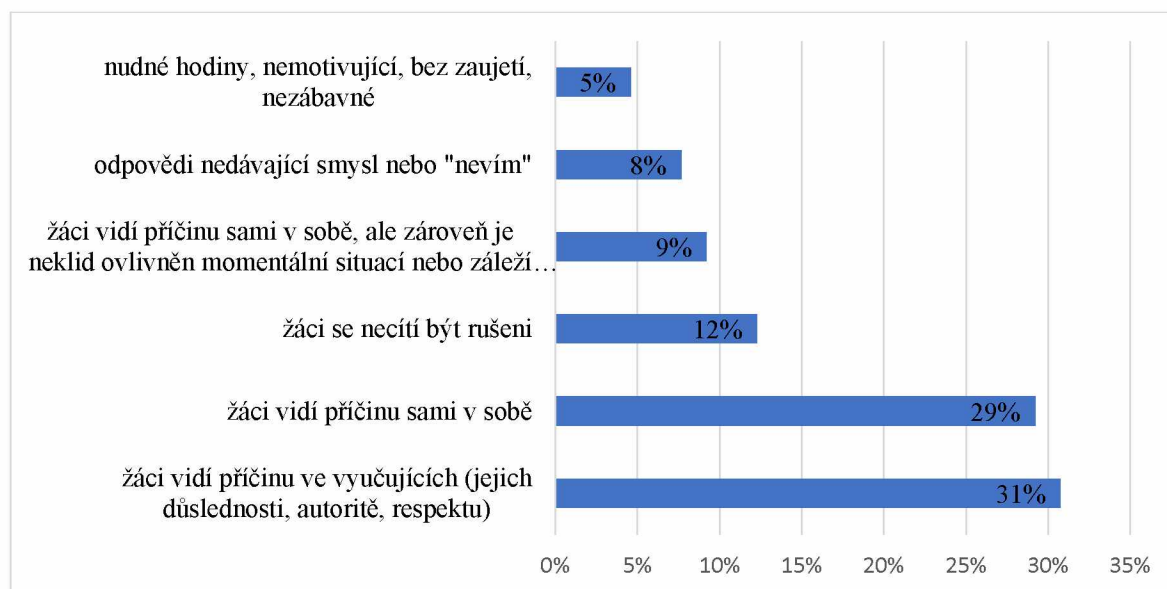

Otázka č. 4: Proč si to myslíš?

Tato otázka navazovala na otázku předcházející, tzn. otázku č. 3: Je při vyučování ve třídě klid, můžeš se na výuku plně soustředit? Jednalo se o otevřenou nepovinnou otázku, na kterou mohli žáci odpovědět formou krátké odpovědi. Této možnosti využilo všech 65 zúčastněných

žáků. Odpovědi byly rozděleny do pěti kategorií – 1. žáci vidí příčinu sami v sobě, 2. žáci vidí příčinu ve vyučujících, 3. žáci vidí příčinu jak sami v sobě, tak i ve vyučujících, 4. žáci se necítí být rušeni, 5. odpovědi nedávající smysl nebo "nevím".

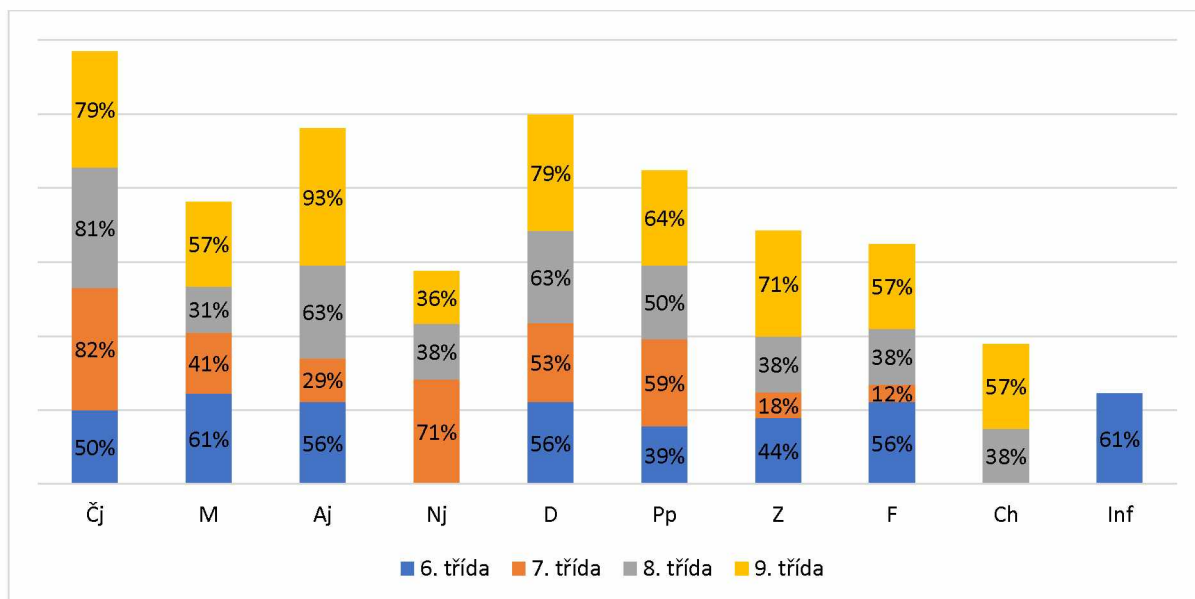
Graf 4 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 4

Otázka č. 5: Ve kterých předmětech se můžeš plně soustředit na výuku, při hodině je klid a nic/ nikdo tě neruší?

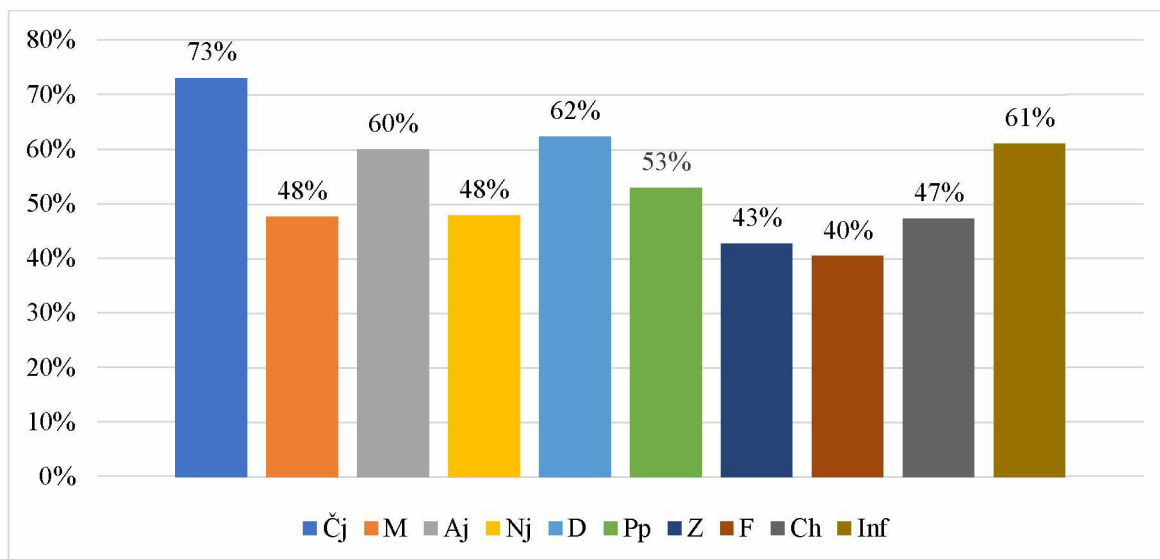
Touto otázkou jsem chtěla zjistit, jak na tom jsou jednotlivé základní předměty z hlediska klidu nebo neklidu ve výuce z pohledu žáků. Na druhém stupni má každý předmět svého vyučujícího, každý z nich může používat jiné způsoby výuky, má jiný přístup k dětem, navodí jinou atmosféru ve třídě. Tato otázka byla pro mě i důležitou zpětnou vazbou, jak žáci vnímají „moje“ hodiny. Odpovídat mohli žáci zaškrtnutím více možností, ale minimálně jedna možnost byla povinná. Z analýzy odpovědí vyplývá, že nejlépe se mohou soustředit na výuku žáci 9. třídy, následuje 8. třída, 6. třída a jako nejméně hodin, ve kterých je klid zaznačili žáci 7. třídy. Předmět německý jazyk je vyučován od 7. třídy, chemie od 8. třídy a informatika se na druhém stupni naší školy vyučuje pouze v 6. třídě.

Graf 5 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 5 v jednotlivých třídách

Graf č. 6 nám ukazuje „úspěšnost“ jednotlivých předmětů. Nejlépe je na tom český jazyk, kde 73 % dotázaných žáků uvedlo, že v hodině je klid a nic/ nikdo je neruší. Dějepis dosáhl 62 %, o 2 % méně má matematika. V přírodopise se může na výuku soustředit 53 % žáků. Zbývající předměty se již umístily pod 50% hranicí. V matematice a německém jazyce pociťuje klid ve výuce 48 % žáků, o 1 % méně má chemie. V zeměpise se může soustředit 43 % žáků a ve fyzice 40 %. Oblíbenost předmětu fyzika a chemie u žáků je obecně na nízké úrovni. Neoblíbenost konkrétního předmětu ovlivňuje nekázeň žáků při hodině, např. nezájem o problematiku, nesoustředění, neklid, vyrušování.

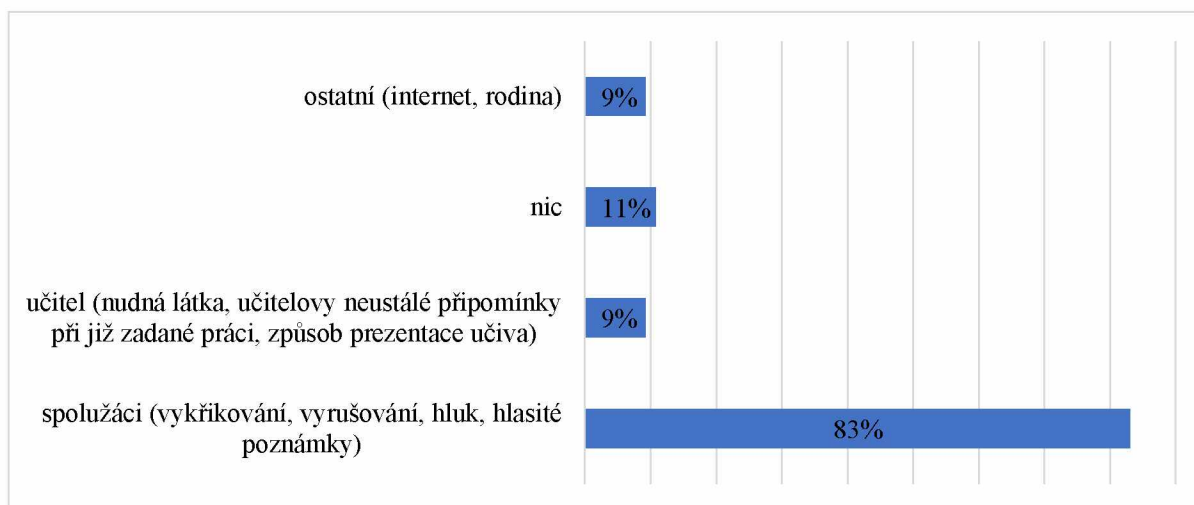
Graf 6 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 5 pro jednotlivé předměty, vyjádřeno průměrem

Otázka č. 6: Co Tě při výuce nejvíc ruší?

Tato otázka byla nepovinná, otevřená, žáci měli odpovídat formou stručné odpovědi. Možnost odpovědi využilo všech 65 zúčastněných žáků, někteří žáci odpověděli více rušivých faktorů. Odpovědi žáků jsem rozdělila na čtyři kategorie. V 74 % odpovědí žáci uvedli, že je ruší spolužáci, a to vyrušováním, křičením, povídáním, překřikováním, šeptáním, skákáním do řeči, hlasitým mluvením, hlasitými poznámkami, opisováním. 11 % odpovědí bylo, že je nic neruší. 9 % odpovědí bylo vztaheno na učitele, např. „ruší mě učitelovy neustálé připomínky při již zadané práci“ nebo „že zbytečně mluví“ nebo „občas, když ta hodina není zvlášť záživná, ruším sama sebe, protože, když mě učivo neupoutá nebo způsob prezentace učiva od učitele mě neupoutá, nemohu se soustředit a udržet pozornost“, také byla uvedena „nuda a nudná látka“. 9 % odpovědí jsem zařadila do kategorie ostatní, zde bylo uvedeno, že je ruší „rodina“ a „občas internet“, tyto odpovědi se pravděpodobně vztahovaly k probíhající on-line výuce.

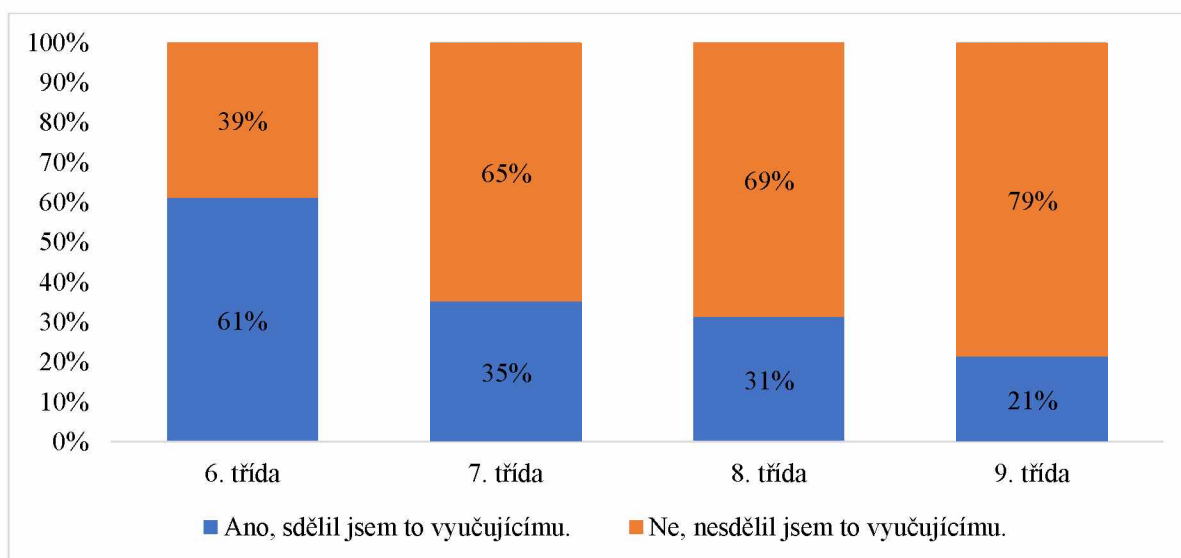
Graf 7 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 6

Otázka č. 7: Sdělil jsi vyučujícímu, že Tě při výuce něco/ někdo ruší a nemůžeš se proto plně soustředit?

Otázka byla uzavřená, povinná žáci měli dvě možnosti odpovědi. Z grafu je patrné, že se zvyšující se třídou, klesá procento odpovědi „ano, sdělil jsem to vyučujícímu“. Složení 9. ročníku ve srovnání se všemi ostatními třídami je národnostně jednotné, objevují se zde pouze minimální projevy nekázně a minimum žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, tato třída je také nejméně početnou třídou na škole. 6., 7. a 8. třída jsou početně „silné“ ročníky. Je zde vysoké procento žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (poruchy chování – ADHD, hyperkinetický syndrom, porucha pozornosti a soustředěnosti, poruchy učení – dysporuchy).

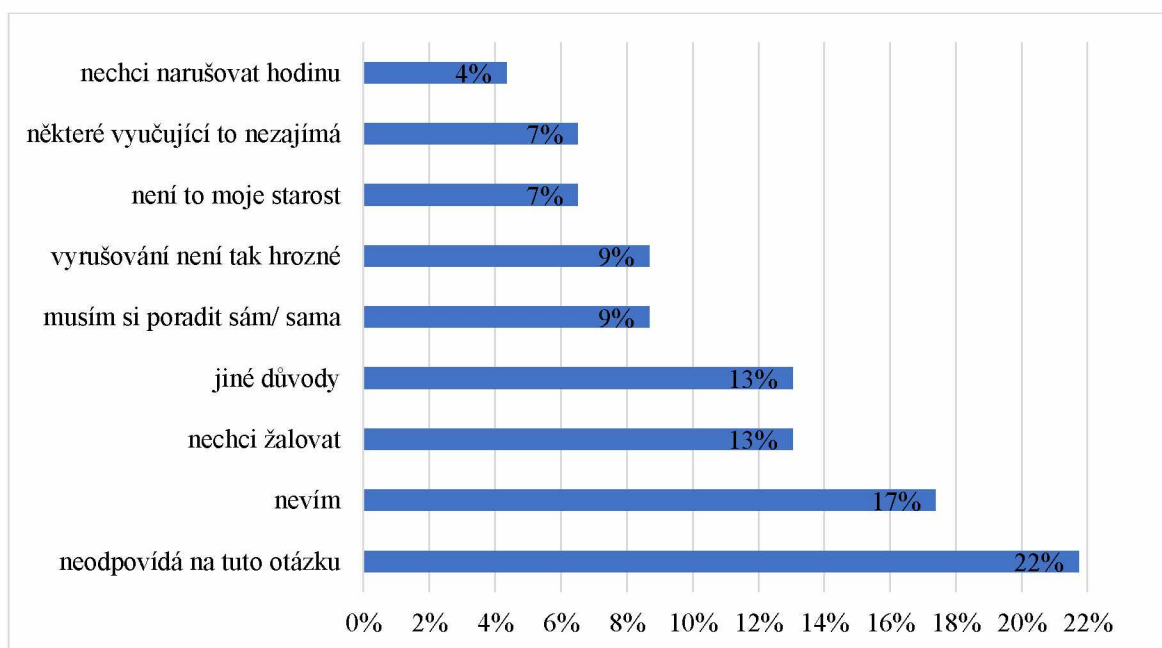
Graf 8 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 7

Otázka č. 8: Proč jsi to nesdělil vyučujícímu?

Otázka otevřená, nepovinná, možnosti odpovědět formou krátkého sdělení využilo 46 žáků, tzn. 71 %. Otázka navazuje na předchozí otázku. Pokud žáci odpověděli „ne, nesdělil jsem to vyučujícímu“, zajímá nás důvod, proč to vyučujícímu nesdělili. Největší procento odpovědí neodpovídá na zadanou otázku. Přínosné odpovědi tvoří přibližně polovinu odpovědí. Mezi důvody uvedené od žáků patří nejvíce, že nechtějí žalovat, dále, že vyrušování nenarušuje hodinu tak, aby to bylo důvodem hlásit vyučujícímu. Často vztahují odpovědnost na sebe, 9 % uvádí, že si „musím poradit sám/ sama“. Po 7 % mají odpovědi „není to moje starost“ a „některé vyučující to nezajímá“. Ve 4 % odpovědi nechtějí upozorněním na nekázeň narušovat vyučujícímu hodinu.

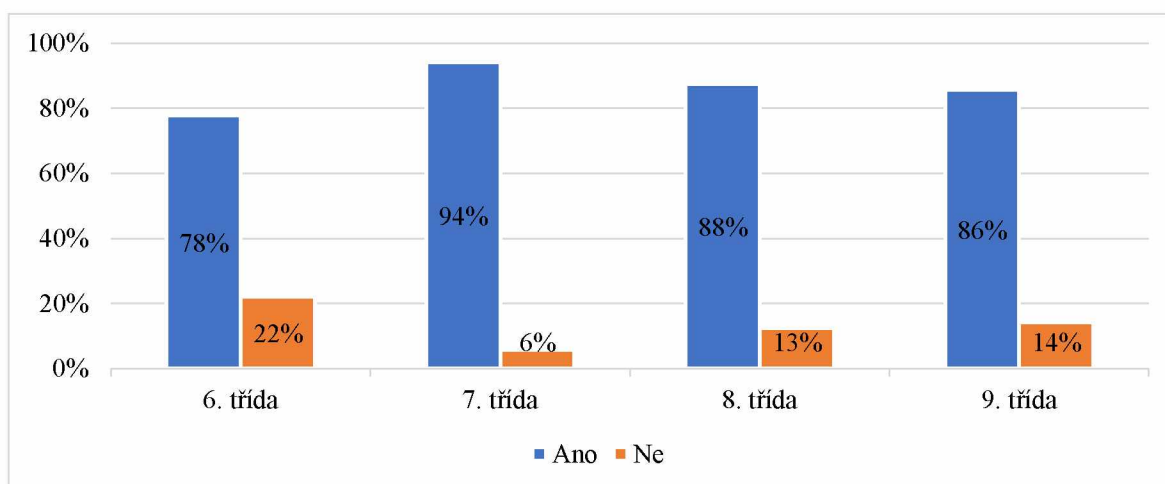
Graf 9 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 8

Otázka č. 9: Je ve vaší třídě řešená nekázeň?

Touto otázkou jsem se snažila zjistit z pohledu žáků, zda je nekázeň v jejich třídě řešena či ne. Ve všech třídách je zcela patrné, že nekázeň žáků při hodinách je řešená. V porovnání mezi třídami bylo uvedeno, že se nekázeň neřeší nejvíce v 6. třídě (22 %). Následovala 9. třída (14 %), poté 8. třída (13 %). V 7. třídě se nejmenší procento žáků (6 %) domnívá, že je nekázeň neřešena.

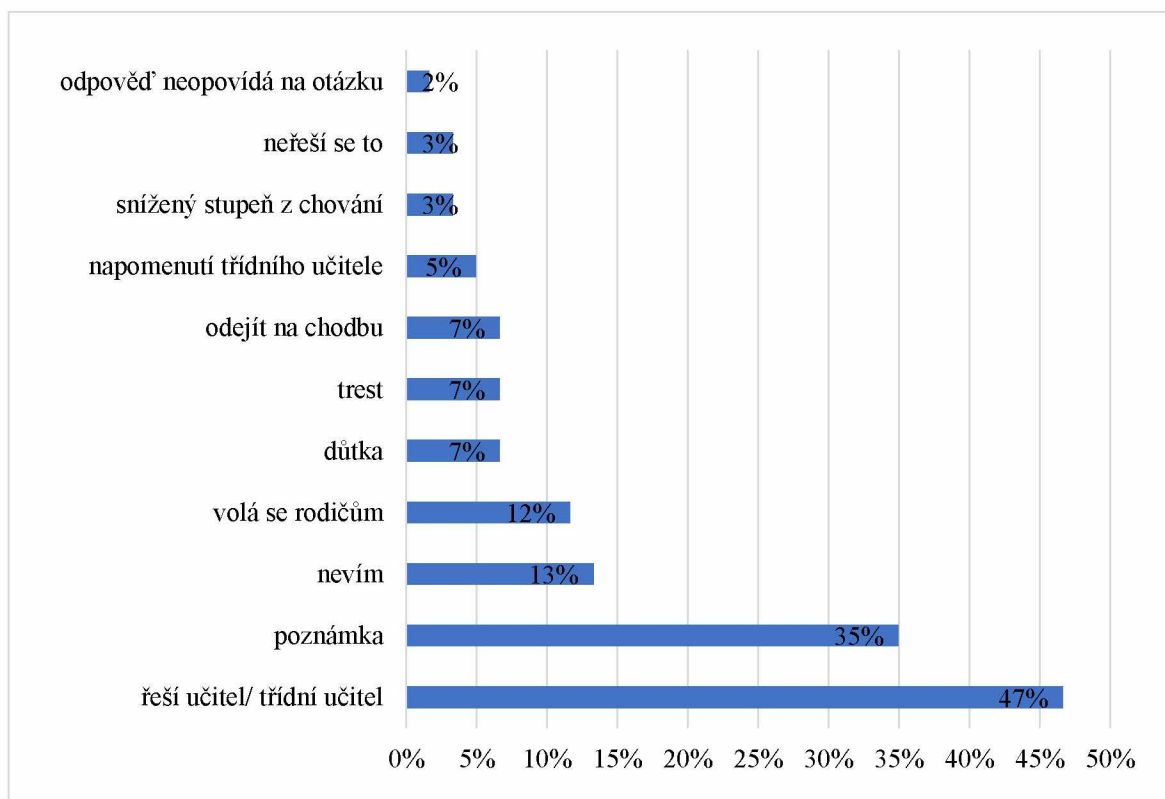
Graf 10 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 9

Otázka č. 10: Jak je ve vaší třídě řešená nekázeň?

Otázka otevřená, nepovinná, možnosti odpovědět formou krátkého sdělení využilo 60 žáků, tzn. 92 %, přičemž žáci uváděli i více možností. Nejvíce odpovědí 47 % bylo, že nekázeň je řešena učitelem/ třídním učitelem bez konkrétního uvedení jak. V dalších odpovědích bylo konkrétně uvedeno, jak se nekázeň řeší: 35 % „poznámkou“, 13 % uvedlo „nevím“, 12 % „volá se rodičům“, po 7 % bylo uvedeno „důtka“, „trest“, „odchod na chodbu“, 5 % „napomenutí třídního učitele“, 3 % „snížený stupeň z chování“ a „neřeší se to“, 2 % odpovědí se nevztahovala k otázce. Z odpovědí žáků pouze 3 % uvádí, že není nekázeň řešena. Z toho můžeme usuzovat, že nekázeň se na naší škole řeší, a to ve všech třídách 2. stupně. Řešení nekázně a chování žáků je začleňováno do pravidelných třídnických hodin a do komunikace mezi třídním učitelem a žáky. Třídnické hodiny jsou zároveň i prevencí. Pravidla a způsoby chování se konzultují průběžně, nejen v okamžiku, kdy kázeňský problém nastane.

Graf 11 - Rozložení odpovědí respondentů dotazníkového šetření u otázky č. 10

4.4.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření určeného pro vyučující

Dotazníkové šetření bylo cíleno na pedagogy 2. stupně ZŠ Kamenná stezka 40, tzn. na vyučující v 6., 7., 8. a 9. třídě. Kolegové byli o dotazníku informováni na učitelské poradě, která se koná on-line pravidelně každý týden a dotazník byl zaslán na jejich školní emailové adresy.

Celkem bylo osloveno 11 respondentů, dotazník v on-line podobě vyplnili všichni. Návratnost dotazníku byla 100 %.

Dotazník byl anonymní, obsahoval celkem dvanáct otázek, z čehož sedm otázek bylo povinných (otázky č. 1, 2, 3, 4, 9, 10, 11) a pět nepovinných (otázky č. 5, 6, 7, 8, 12). Devět otázek bylo uzavřených (otázky číslo 1, 2, 3, 5, 7 a 9) a tři otázky byly otevřené (otázky číslo 2, 9, 12).

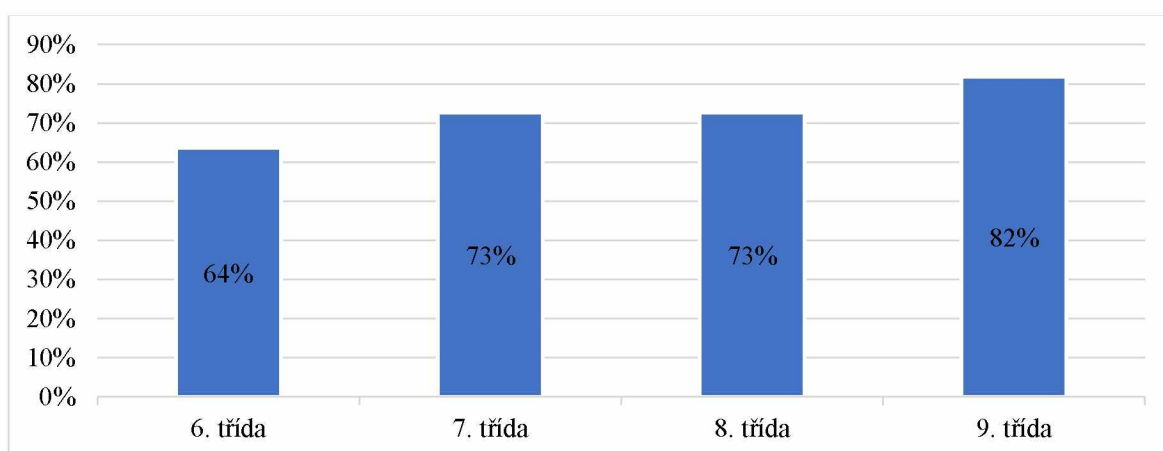
Poslední otázka (č. 12) byla možnost vlastního sdělení na závěr. Doba potřebná pro vyplnění dotazníku byla cca 15 minut.

Otázka č. 1: Ve které třídě učíte?

Tato otázka je informativního charakteru a neodpoví nám na otázku o příčinách nekázně. Na druhém stupni ZŠ dochází pro žáky k velké změně, a to, že každý předmět je již vyučován jiným vyučujícím a na výuku některých předmětů se musí přemístit do jiné učebny. Tato změna může mít také vliv na chování žáků ve výuce.

Z grafu je patrné, že nejvíce vyučujících je v 9. třídě a naopak nejméně jich je v 6. třídě. Souvisí to i s přibývajícím předměty, tzn. i dalšími vyučujícími. V 7. třídě přibývá druhý jazyk a v 8. třídě chemie.

Graf 12 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázky č. 1

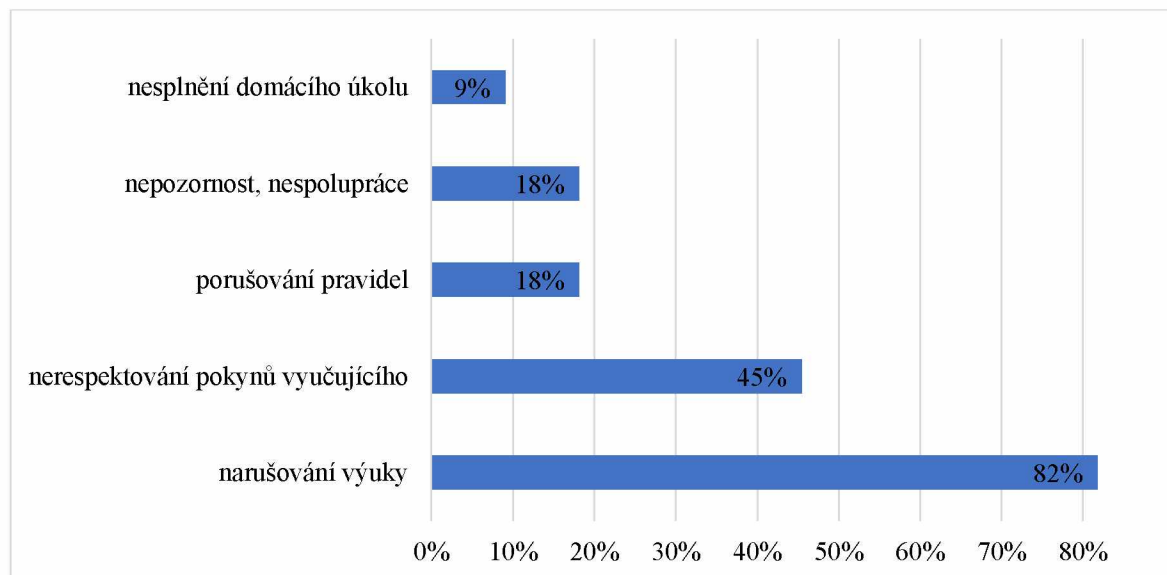

Otázka č. 2: Co si představujete pod pojmem "nekázeň"?

Tato otázka byla otevřená a vyučující měli popsat, co pro ně znamená slovo „nekázeň“ žáka ve výuce. Všechny odpovědi obsahovaly několik projevů, přičemž nejpočetněji - 82 % vyučujících popsalo nekázeň jako „**narušování výuky**“ (verbální i neverbální projevy vůči spolužákům či vyučujícímu, ruší spolužáky v průběhu hodiny, vykřikování, drzé chování, soustavné vyrušování, hluk, nevhodné vyrušování v hodině, chování a jednání narušující klid pro školní práci). Druhým nejčastějším popisem nekázně bylo „**nerespektování pokynů vyučujícího**“, 45 % vyučujících (ignorance pokynů vyučujícího, nereagování na pokyny vyučujícího, žák se neřídí pokyny učitele - např. neví, kde jsme, schválně odpovídá chybně a čeká na reakci učitele, žák bez dovolení chodí po třídě). 11 % vyučujících popsalo nekázeň jako „**porušování pravidel**“ (porušování školního řádu, porušování nastavených pravidel a norem nežádoucím chováním, rodič žáka nedostane do školy, není schopen ho vzbudit na online hodinu v 11:40), stejným procentem byla nekázeň popsána jako „**nepozornost a**

nespolupráce“. 5 % vyučujících popsalo nekázeň i jako **„nesplnění domácího úkolu“** (nenošení pomůcek).

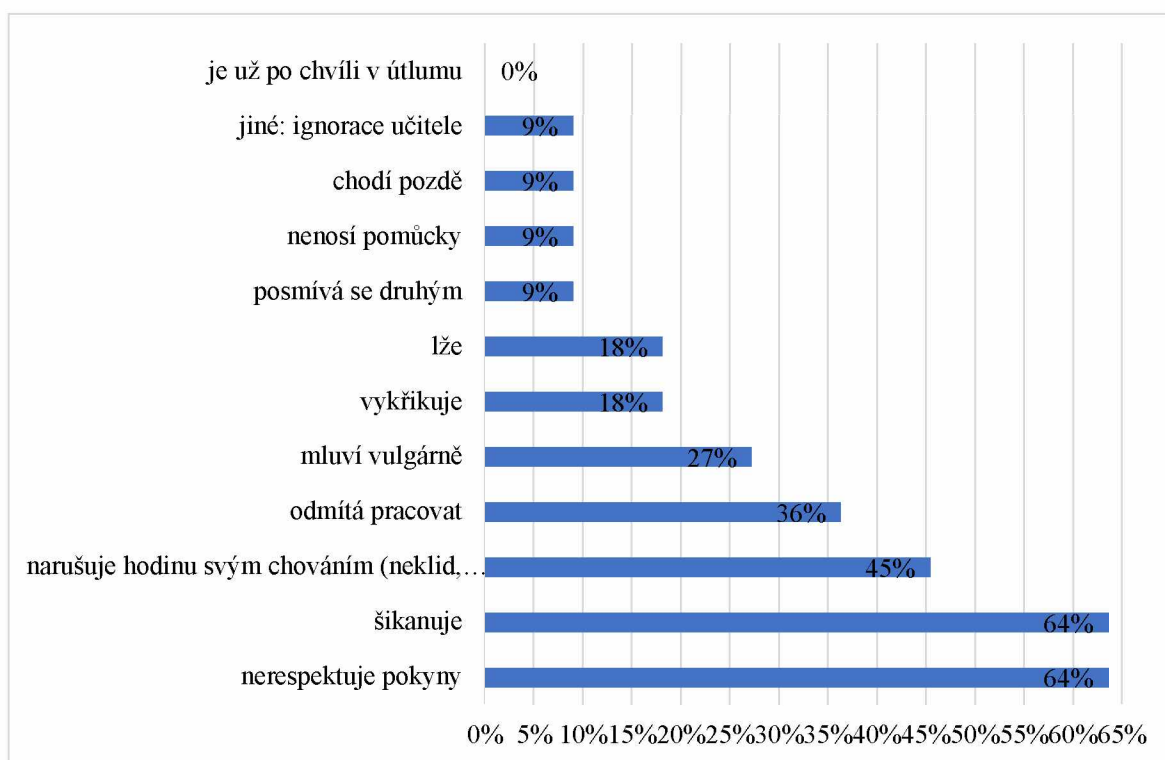
Graf 13 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázky č. 2

Otázka č. 3: Které z těchto projevů chování žáků jsou pro Vás nejnáročnější k řešení?

Tato otázka byla polo-uzavřená. Vyučující měli na výběr a mohli zatrhnout maximálně tři možnosti, případně do kolonky „jiné“ dopsat, co jich v součinnosti s touto otázkou napadlo. 64 % vyučujících uvedlo, že nejnáročnějším k řešení je **„nerespektování pokynů“** a **„šikana“**. 45 % uvedlo **„narušování hodiny svým chováním“** (žákův neklid, nesoustředěnost). Pro 36 % vyučujících je náročné řešit, když žák **„odmítá pracovat“** a pro 27 % pokud žák **„mluví vulgárně“**. 18 % vyučujících uvedlo, že je pro ně náročné řešit **„vykřikování“** a stejné procento uvedlo **„lhaní“**. Projevy chování žáků nejnáročnější k řešení, jako je **„posmívá se druhým“**, **„nenosí pomůcky“**, **„chodí pozdě“** označilo po 9 % vyučujících, stejné procento využilo možnosti „jiné“ a zde bylo uvedeno „ignorace učitele“. Možnost **„je už po chvíli v útlumu“** neoznačil žádný vyučující jako projev nejnáročnější k řešení.

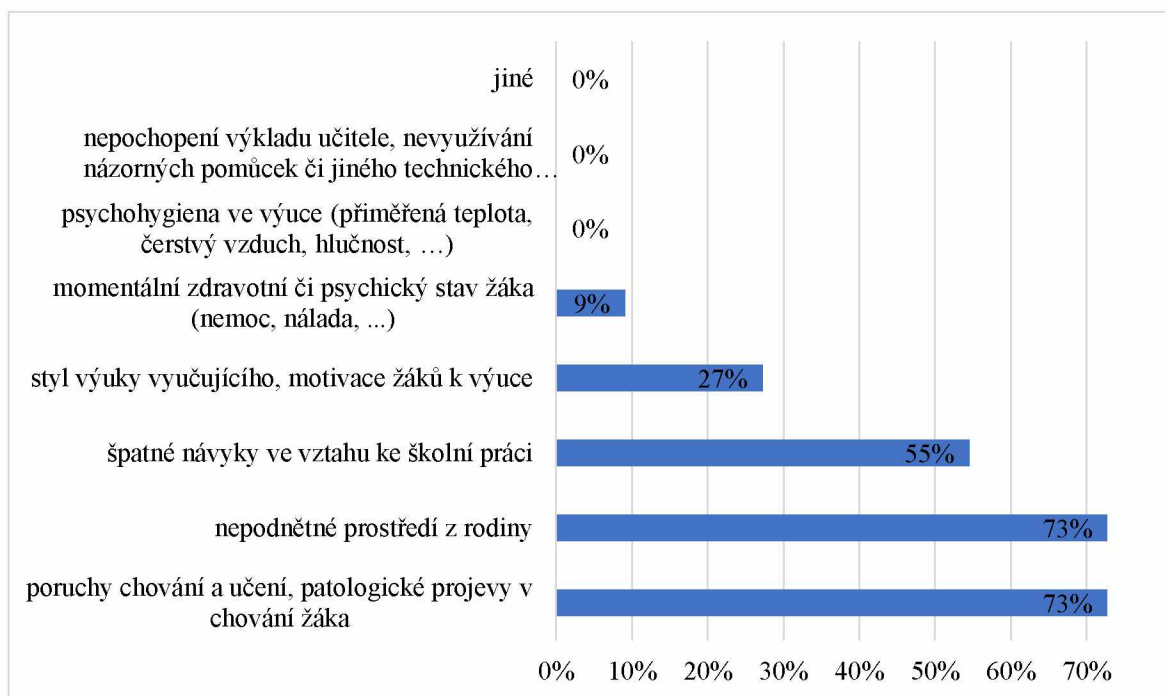
Graf 14 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázky č. 3

Otázka č. 4: Jaké jsou podle Vás hlavní příčiny nekázně žáků naší školy?

Otázka byla polo-uzavřená. Vyučující měli na výběr a mohli zatrhnout maximálně tři možnosti, případně do kolonky „jiné“ dopsat, co jich v součinnosti s touto otázkou napadlo. V této otázce jsme se snažili zjistit od vyučujících, které příčiny nekázně žáků naší školy považují za hlavní. Jako nejzásadnější příčinu vidí většina vyučujících 73 %, v „**nepodnětném prostředí z rodiny**“ a v „**poruchách chování a učení žáků a jejich patologických projevech**“. 55 % vyučujících uvedlo jako hlavní příčinu „**špatné návyky žáků ve vztahu ke školní práci**“. „**Momentální zdravotní či psychický stav žáka**“ (nemoc, nálada, ...) uvedlo 9 % vyučujících. Možnost „jiné“ nevyužil nikdo, stejně tak žádný z vyučujících nepoužil možnost „**nepochopení výkladu učitele, nevyužívání názorných pomůcek či jiného technického vybavení**“ a „**psychohygienu ve výuce (přiměřená teplota, čerstvý vzduch, hlučnost, ...)**“.

Graf 15 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázky č. 4

V následujících otázkách č. 5, 6, 7, a 8 je ohodnocena na numerické bipolární škále (bez nulového bodu ve středu) intenzita ukázněnosti/ neukázněnosti v této třídě na stupnici 1 až 7. Hodnota 1 značí maximální ukázněnost a hodnota 7 označuje maximální neukázněnost. Na otázku měli odpovídat pouze učitelé v této třídě vyučující.

Otázka č. 5: Jak byste ohodnotili ukázněnost/ neukázněnost 6. třídy?

50 % byla v této třídě označena ukázněnost hodnotou 3. 25 % respondentů vypovídalo hodnotou 6. Ve 13 % byla ohodnocena ukázněnost na škále 2 a 4.

Otázka č. 6: Jak byste ohodnotili ukázněnost/ neukázněnost 7. třídy?

50 % byla v této třídě označena ukázněnost hodnotou 3. 38 % respondentů vypovídalo hodnotou 2. Ve 13 % byla ohodnocena ukázněnost na škále 4.

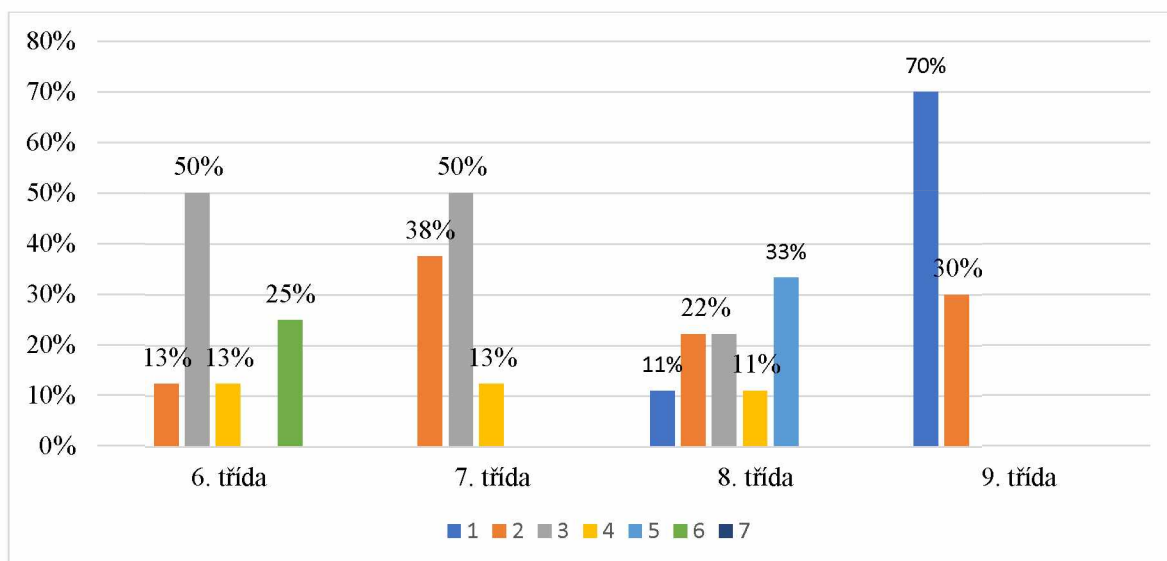
Otázka č. 7: Jak byste ohodnotili ukázněnost/ neukázněnost 8. třídy?

33 % byla v této třídě označena ukázněnost hodnotou 5. 22 % respondentů vypovídalo hodnotou 2 a 3. V 11 % byla ohodnocena ukázněnost na škále 1 a 4.

Otázka č. 8: Jak byste ohodnotili ukázněnost/ neukázněnost 9. třídy?

70 % byla v této třídě označena ukázněnost hodnotou 1. 30 % respondentů vypovídalo hodnotou 2.

Graf 16 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázek č. 5, 6, 7, 8

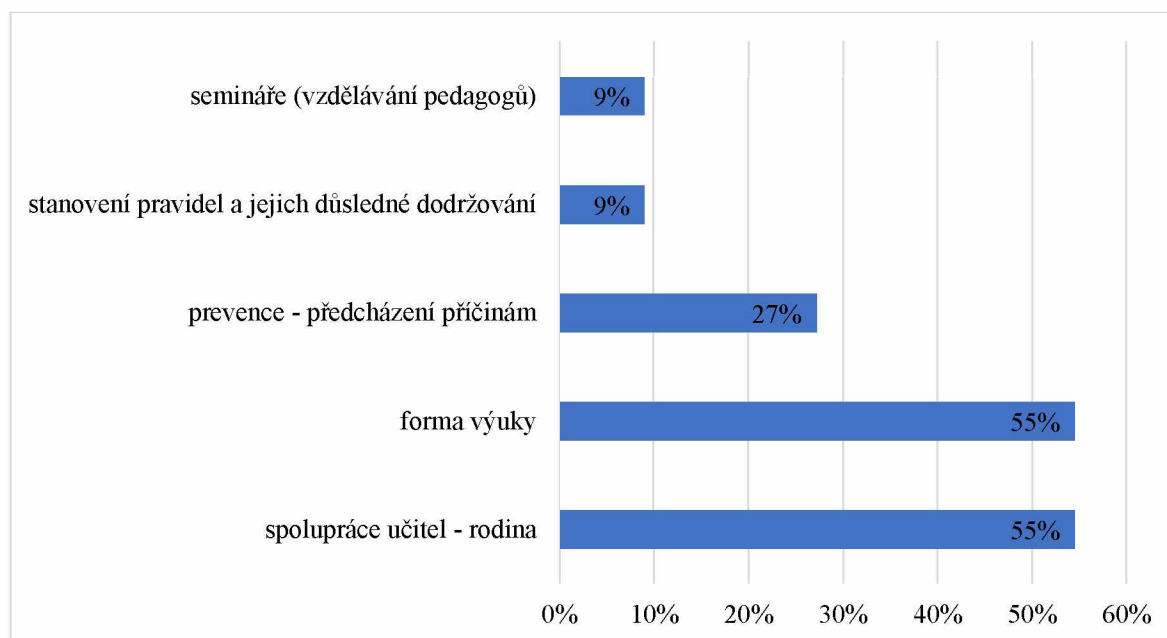
Porovnáním jednotlivých tříd na druhém stupni je z dotazníkového šetření patrné, že nejvyšší hodnota neukázněnosti na bipolární škále se objevuje v 6. ročníku (25 %). Druhá nejvyšší hodnota neukázněnosti bipolární škály se objevuje v 8. ročníku (33 %). Hodnota 4 a 3 blízkí se k průměru na bipolární škále je zaznamenána ve třech třídách (6., 7. a 8. třída). Hodnota ukázněnosti 2 se objevuje ve všech hodnocených třídách. Nejnižší hodnota neukázněnosti 1 byla přidělena 8. a 9. třídě. V 9. třídě hodnota neukázněnosti 1 dosahovala 70 %. Z dotazníkového šetření zcela jasně vyplývá, že v této třídě je minimální neukázněnost.

Otázka č. 9: Co by mohlo podle Vás přispět k řešení nekázně žáků při výuce?

Jednalo se o otevřenou otázku, ve které se měli vyučující vyjádřit, co by dle jejich názoru mohlo přispět k řešení nekázně žáků při výuce. Většina vyučujících napsala několik návrhů, které byly rozděleny do pěti kategorií. 55 % vyučujících se shodlo na tom, že k řešení nekázně by mohla přispět úzká **spolupráce** mezi učitelem/ školou a rodinou (spolupráce všech vyučujících, rodičů a poradenského pracoviště, práce s rodiči, větší motivace žáků k učení vycházející z rodiny, spolupráce s rodinou a její respektování školní práce, zájem a podpora ze strany rodičů). Stejně procento vyučujících uvedlo, že **forma výuky** by mohla přispět k řešení nekázně (zařazování do výuky praktické činnosti, činnostní učení - propojení teorie s praxí, střídání činností, možnost seberealizace – prezentace, jako osobností rozvoj žáků, vzájemná spolupráce, kooperace - pomoc slabším žákům, hodina vedená žákem. Uveden návrh na rozdělení tříd do skupin (minimálně dvě) a pracovat s každou skupinou zvlášť, za pomoci asistentky nebo přidat druhého učitele do třídy. Zde vyučující uvádí, že škola se o něj pokoušela, ale bohužel se na něho z podpůrných opatření ani z rozpočtu školy

nedosáhlo. 27 % vyučujících navrhuje posílení **prevence**, tzn. předcházení příčinám (např. dostatečná motivace k výuce, zábavné formy výuky, zapojení všech žáků do činností, skupinové práce, sebereflexe, ocenění snahy, úspěchu, aktivity, pochvala,...), rozbor nepříjemných situací na třídnických hodinách, návrh na společné dopoledne, kde budou žáci i učitelé, kteří tam učí, ať slyší vzájemné argumenty. Po 9 % měly návrhy na **semináře** pro učitele, ale i žáky a **stanovení pravidel** a jejich důsledné dodržování (stanovení pravidel v chování hned na začátku školního roku, kdy pravidla si volí žáci a učitel, následné odsouhlasení pravidel žáky a důslednost při dodržování pravidel ze strany VŠECH vyučujících i asistentů pedagoga).

Graf 17 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázky č. 9

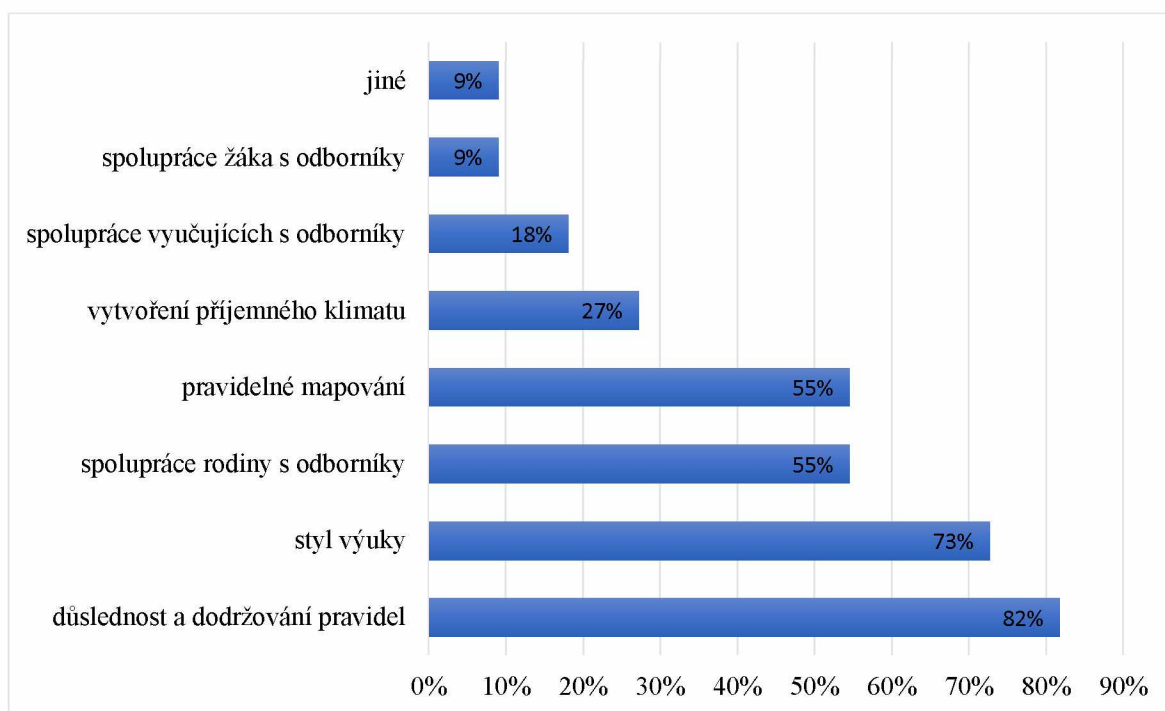

Otázka č. 10: Čím by mohl vyučující/ škola nejvíce přispět k řešení nekázně?

Otázka polo-uzavřená s výběrem pevných alternativních odpovědí a s otevřenou možností vlastního vysvětlení, objasnění či výpovědi prostřednictvím kolonky „jiné“. Nejvíce vyučujících 82 %, zvolilo možnost „**důslednost a dodržování pravidel ve škole**“. 73 % vyučujících si myslí, že „**stylem výuky**“ (motivační výuka, zážitkové učení, střídání činností, relaxační chvílky,...) by mohli oni sami i škola nejvíce přispět k řešení nekázně. Více jak polovina, 55 %, zvolila „**spolupráci rodiny s odborníky**“ (spolupráce rodiny s PPP, speciální pedagogem, psychologem, ...) a stejné procento i „**pravidelné mapování**“ (mapování, vyhodnocování a navrhování řešení v oblasti nekázně a chování žáků při výuce). 27 % vyučujících se domnívá, že „**vytvoření příjemného klimatu**“ (atmosféra ve třídě, zajištění

optimálních podmínek pro výuku ve třídě) je možností, kterou lze přispět k řešení nekázně. Žáci (i učitelé) by se ve třídě měli cítit dobře (klidná, přátelská atmosféra, nepřetopená místnost, čerstvý vzduch, příjemné osvětlení atd.). 18 % se vyjádřilo pro „**spolupráci vyučujících s odborníky**“, a to s odborníky v oblasti speciální pedagogiky ve formě konzultací pro případ okamžitého odborného řešení situace s problémovým chováním. Poslední pevnou možností k výběru v této otázce byla „**spolupráce žáka s odborníky**“ (náslech speciálního pedagoga při výuce a následná práce se žákem), tuto variantu zvolilo 9 % vyučujících. Kolonky „jiné“ s možností vlastního vyjádření využilo také 9 % vyučujících s odpovědí: „Pokud bude výuka dávat žákům smysl a bude přiměřená jejich schopnostem, budou žáci schopni respektovat i pravidla; a pokud bychom měli k ruce odborníka (speciální pedagog, psycholog), mohli bychom opravdu individuálně pracovat s každým žákem a s každou rodinou.“

Graf 18 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázky č. 10

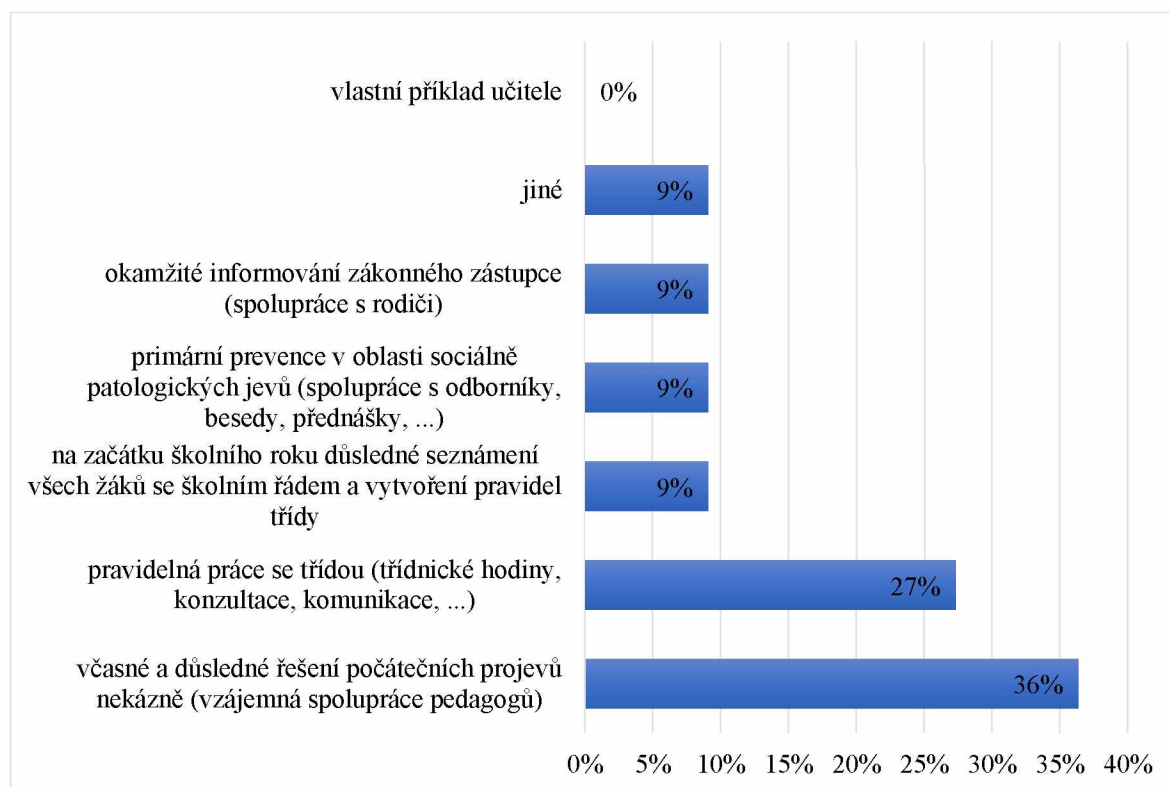

Otázka č. 11: Jak mohou vyučující předcházet nekázni žáků při výuce?

Otázka polo-uzavřená s možností výběru jedné odpovědi a případně vlastního sdělení. 36 % respondentů se shoduje v přístupu okamžitého řešení problému „**včasným a důsledným řešením počátečních projevů nekázně (vzájemná spolupráce pedagogů)**“. 27 % vidí řešení v prevenci nekázně v „**pravidelné práci se třídou**“ ve formě třídnických hodin, konzultací, komunikace. Po 9 % bylo uvedeno jako prevence počáteční seznámení žáků

s pravidly chování, na začátku školního roku, „**důsledné seznámení všech žáků se školním řádem a vytvoření pravidel třídy**“, dalších 9 % uvádí účinnost prevence ve formě „**primární prevence v oblasti sociálně patologických jevů**“ (spolupráce s odborníky, besedy, přednášky, ...). 9 % zmiňuje v oblasti prevence při řešení problému součinnost rodiny a školy „**okamžité informování zákonného zástupce**“. Posledních 9 % respondentů vidí prevenci v kombinaci uvedených oblastí přístupu „**důsledná a pravidelná práce s třídou, kolegy i rodinou...; v oblasti primární prevence jsou dle mého nejučinnější programy zaměřené na práci s třídou**“. Variantu „**vlastní příklad učitele**“ ne zvolil žádný z respondentů.

Graf 19 - Rozložení odpovědí dotazníkového šetření pedagogů u otázky č. 11

Otázka č. 12: Vlastní sdělení

Poslední otázka nebyla povinná a vyučující měli možnost napsat vlastní sdělení vztahující se k dotazníkovému šetření a k tématu nekázně. Této možnosti využilo 36 % vyučujících. Bylo zde zmíněno, že „toto téma je nezbytné při vzdělávání žáků a je součástí preventivních programů v oblasti speciální péče, dále, že „každý žák má schopnost sebekázně, pokud má dobrou vůli tuto schopnost uplatnit a autorita učitele by měla umožnit tuto schopnost oživit a utvrdit při dlouhodobém vzájemném působení“. Jedna z odpovědí vyjadřovala i smysl této

práce „že se ukáže, že nezbytná je spolupráce mezi učiteli, pravidelná a důsledná práce s třídou i práce s rodinou a že si i my, pedagogičtí konečně stanovíme pravidla a budeme je respektovat a že nám to všem v důsledku usnadní naší nelehkou práci v našich ztížených podmínkách“.

4.5 Závěr dotazníkového šetření

Z dotazníkových šetření zjišťující příčiny nekázně z pohledu žáků vyplývají dva hlavní důvody: příčinu nekázně vidí žáci sami v sobě, či momentální situaci ve třídě, autoritou konkrétního učitele a typem předmětu. Druhým hlavním důvodem v příčinách nekázně žáci uvádí osobnost vyučujícího, jeho přirozenou autoritu, přístup v důslednosti v řešení otázek chování, vzbuzení zájmu žáků o vyučovaný předmět.

Z pohledu učitelů v dotazníkovém šetření zcela jasně vyplývá, že nekázeň žáků při hodinách je ovlivněna poruchami chování, nepodnětným rodinným prostředím, absencí žádaných vzorců chování či fixací nesprávných vzorců chování. Porovnání pohledů žáka a učitele na příčiny nekázně jsou zcela odlišné. Žáci vidí hlavní příčinu ve vyučujících a vyučující spatřují hlavní příčinu v nepodnětném prostředí, ze kterého žáci pocházejí (vzorci chování) nebo v poruchách chování žáků.

V odpovědích z pohledu žáků se objevuje názor, že upozorňovat na nekázeň spolužáků nepovažují za vhodné, protože nechtějí „žalovat“, také zmiňují, že nechtějí narušovat hodinu, že vidí nezájem ze strany vyučujících nekázeň řešit, zmiňují i to, že nekázeň není tak výrazná, aby stálo za to na ni upozorňovat. Někteří žáci se domnívají, že upozorňovat vyučující na nekázeň není starost žáka, ale učitele.

Při porovnání nekázně mezi třídami druhého stupně je zcela patrné, že nejvyšší nekázeň se vyskytuje v 9. třídě. Důvodem může být nižší počet žáků, minimální zastoupení žáků různých národností, minimální počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve zbývajících třídách druhého stupně naší školy je nekázeň zastoupena ve větším rozsahu, v závislosti na vyučovaném předmětu, konkrétním učitelích, na počtu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, na typu poruchy v chování a je ovlivněna i chováním žáků s jinou národností.

Ve všech porovnávaných třídách je patrná autorita třídního učitele a z toho vycházející nižší neukázněnost v předmětech jím vyučovaných. Vliv třídního učitele na neukázněnost žáků je vyšší než u ostatních vyučujících. Třídní učitel na žáky výchovně působí v rámci prevence

skupinově, v případě řešení problému individuálně, uděluje výchovné postihy, spolupracuje s odborníky v oblasti prevence, spolupracuje s ostatními pedagogy a konzultuje s nimi chování žáka i v ostatních předmětech, je v úzkém kontaktu se zákonnými zástupci.

Na naší škole působí školní poradenské pracoviště (ŠPP), které je složené z výchovného poradce, metodika prevence, speciálního pedagoga (etopeda). Pro tento tým je, mimo jiné, i nekázeň žáků tématem často řešeným. Konkrétní problémy v oblasti nekázně jsou řešeny hned od prvopočátku ve spolupráci se zákonnými zástupci a podle rozsahu závažnosti i s externími odborníky v dané oblasti (Středisko výchovné péče, diagnostický ústav, výchovný ústav, psycholog, psychiatr, etoped). Pro všechny žáky máme ve škole umístěnou schránku důvěry, kam může kdokoli anonymně svěřovat své problémy a trápení. Pro žáky, rodiče i pedagogy je tým ŠPP k dispozici v době konzultačních hodin, ale i mimo ně. Tým ŠPP se aktivně zapojuje do prevence sociálně patologických jevů (SPJ) - spolupráce s odborníky, besedy, přednášky, preventivní videa v rámci předmětů např. výchova ke zdraví, výchova k občanství nebo v rámci třídnických hodin. Metodik prevence ve spolupráci s ostatními vyučujícími každý rok vypracovává minimální preventivní program (MPP), ten je k dispozici na webových stránkách školy nebo v tištěné podobě v kanceláři školy.

Velkým důvodem vyšší nekázně žáků naší školy ve srovnání s jinými školami ve městě, je zvýšené procento žáků s odlišnou kulturou (cizinců), žáků ze sociálně nepodnětného prostředí a žáků s poruchami chování. Mezi důvody, které méně ovlivňují nekázeň patří oblíbenost konkrétního předmětu, motivování žáka učitelem, momentální naladění žáků, typ výuky.

Z výše uvedených důvodů bude naše škola v následujícím školním roce navazovat spolupráci s externími odborníky v oblasti duševního zdraví - klinický a dětský psycholog, psychiatr, sociální pracovník, zdravotní sestra.

ZÁVĚR

Otázky týkající se nekázně žáků ve školách v dnešní době vedou k zamyšlení nad tím, co je skutečnou a co hlavní příčinou a následně, zda je a do jaké míry školou tato situace řešitelná. Ve školách se čím dál víc setkáváme s žáky z nepodnětného prostředí a se žáky se špatnými vzorci chování z rodinného prostředí. Na chování žáků se výrazně odráží působení rodiny. Mnoho žáků vyrůstá v rodinách, kde výchova a vzdělávání není prioritou. Setkáváme se, ale i s velkým množstvím žáků z rodin, kde priority stanoveny jsou, ale vlivem pracovní vytíženosti rodičů, není dostatek času na dítě důsledně výchovně působit a mít zpětnou vazbu o jeho chování. Tato situace ze strany školy/ pedagogů je téměř neřešitelná.

Na základních školách přibývá žáků vyžadujících speciálně pedagogický přístup, nejen v oblasti učení, ale i v oblasti chování. Setkáváme se s poruchami chování projevujícími se neklidem, nesoustředěností, impulzivitou a následnými tendencemi k narušování výuky. V tomto případě je nezbytná spolupráce mezi pedagogem a rodinou, pedagogem a odborníky (PPP, SVP, psycholog, psychiatr, speciální pedagog) a pedagogy vzájemně (nezbytnost ze strany třídního učitele předat informace všem ostatním vyučujícím o konkrétním žákovi s poruchou v chování). Přínosné pro přístup k žákovi s poruchou chování, je také informovanost pedagoga o konkrétní diagnóze či subjektivních projevech v chování žáka (sebevzdělávání, odborné semináře, samostudium, konzultace s odborníky atd.). Problematika chování žáků vyžadujících speciální pedagogický přístup je řešitelná školou/ pedagogy jen částečně. Negativní projevy v chování žáka ovlivňující nekázeň při vyučování, mohou faktory výše zmíněné pozitivně ovlivnit (informovanost pedagoga, spolupráce s odborníky, spolupráce s rodinou, hledání vhodných přístupů při práci s žákem), nikoliv odstranit.

V přístupu pedagogů ve vztahu k žákům vyžadujícím speciálně pedagogický přístup je nezbytné zaujmout individuální přístup, empatii, do hodin včleňovat relaxační chvílky, střídání činností, více žáky motivovat a prezentovat využití nabytých vědomostí, dát možnost zažít pocit úspěchu, seberealizace, ocenit pochvalou, povzbuzovat, zapojovat aktivně do činností.

Práce s dětmi, obzvláště s jedinci vyžadujícími speciálně pedagogický přístup, očekává od pedagoga vysokou míru empatie, trpělivosti, individuálního přístupu, začleňování inovativních metod do výuky, to vše s cílem nejefektivnějšího vzdělávání žáků. Zároveň ale u této náročné profese je žádaná vyváženost mezi časem věnovaným práci a mimopracovní oblastí.

POZNÁMKOVÝ APARÁT

1. ZORMANOVÁ, Lucie. Škola bez kázně, mlýn bez vody jako stále aktuální téma. *Metodický portál: Články* [online]. 01. 08. 2017, [cit. 2021-02-05]. ISSN: 1802-4785. Dostupný z WWW: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/21323/SKOLA-BEZ-KAZNE-MLYN-BEZ-VODY-JAKO-STALE-AKTUALNI-TEMA.html>>
2. HÁBL, J. Kázní k lidskosti: tělesné tresty a Komenského pojetí výchovné kázně. *Empirie*, 2010, roč. 1, č. 1, s. 11- 16. ISSN: 1804-5715. Dostupný z WWW: http://www.komenskyinstitute.com/index.php/in/28/habl_jan_kazni_k_lidskos_ti_telesne_tresty_a_komenskeho_pojeti_vychovne_kazne.url
3. BENDL, Stanislav. Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2.
4. ČAPEK, ROBERT, 1967-. Odměny a tresty ve školní praxi. Vyd. 1. vyd. Praha: Grada 160 s. ISBN 978-80-247-1718-0, ISBN 80-247-1718-2. OCLC 228600672
5. BENDL, Stanislav. Ukázněná třída, aneb, Kázeňské minimum pro učitele. Praha: Triton, 2005. První pomoc pro pedagogy. ISBN 80-7254-624-4.
6. Viz. Školní nekázeň [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2020, Datum poslední revize 7. 03. 2020, 10:30 UTC, Dostupný z WWW: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=%C5%A0koln%C3%AD_nek%C3%A1ze%C5%88&oldid=18234129>
7. BENDL, Stanislav. Kázeňské problémy ve škole. Aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-436-0.
8. BENDL, Stanislav. Příčiny školní nekázně. Moderní vyučování. 2001. Dostupný z WWW: <http://www.ceskaskola.cz/2001/05/stanislav-bendl-priciny-skolni-nekazne.html>
9. MAREŠ, Jiří. Nekázeň žáků ve třídě. *Pedagogická orientace*. [Online]. 2018, č. 4, s. 556–598.
[cit. 2021- 02-11]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/11438>
10. BENDL, Stanislav. Jak předcházet nekázni aneb Kázeňské prostředky – výpisky z knihy. Dostupné z: <http://www.seminarky.cz/Stanislav-Bendl-Jak-predchazet-nekazni-aneb-Kazenske-prostredky-vypisky-z-knihy-22471>

POUŽITÉ ZDROJE

1. BENDL, Stanislav. Jak předcházet nekázní aneb Kázeňské prostředky – výpisky z knihy.
2. BENDL, Stanislav. Kázeňské problémy ve škole. Aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-436-0.
3. BENDL, Stanislav. Příčiny školní nekázně. Moderní vyučování. 2001.
4. BENDL, Stanislav. Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2.
5. BENDL, Stanislav. Ukázněná třída, aneb, Kázeňské minimum pro učitele. Praha: Triton, 2005. První pomoc pro pedagogy. ISBN 80-7254-624-4.
6. ČAPEK, ROBERT, 1967-. Odměny a tresty ve školní praxi. Vyd. 1. vyd. Praha: Grada 160 s. ISBN 978-80-247-1718-0, ISBN 80-247-1718-2.
7. HÁBL, J. Kázní k lidskosti: tělesné tresty a Komenského pojetí výchovné kázně. *Empirie*, 2010, roč. 1, č. 1, s. 11- 16. ISSN: 1804-5715.
8. MAREŠ, Jiří. Nekázeň žáků ve třídě. *Pedagogická orientace*. [Online]. 2018, č. 4, s. 556– 598. [cit. 2021- 02- 11]
9. Wikipedie: Otevřená encyklopedie, Školní nekázeň [online]
10. ZORMANOVÁ, Lucie. Škola bez kázně, mlýn bez vody jako stále aktuální téma. *Metodický portál: Články* [online]. 01. 08. 2017, [cit. 2021-02-05]. ISSN: 1802-4785.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník pro žáky	49
Příloha č. 2: Dotazník pro učitele	51

Příloha č. 1: Dotazník pro žáky

Dotazník_žáci

Milí žáci,

prosím Vás o vyplnění dotazníku, který je součástí mé závěrečné práce pro Doplňkové pedagogické studium na Univerzitě Pardubice. Tématem práce je nekázeň dětí a mládeže a možnosti konstruktivní nápravy.

Děkuji mnohokrát za Váš čas, který věnujete vyplnění „mého“ dotazníku. Moc si toho vážím.

Vaše vyučující Ivona Trlidová

***Povinné pole**

1. Jsem: *

dívka

chlapec

2. Do které třídy chodíš? *

6. třída

7. třída

8. třída

9. třída

3. Je při vyučování ve třídě klid, můžeš se na výuku plně soustředit? *

ve třídě je klid ve všech předmětech

ve třídě je klid jen v některých předmětech

ve třídě je neklid a hluk vždy

4. Proč si to myslíš?

Tato otázka navazuje na předcházející otázku "Je při vyučování ve třídě klid, můžeš se na výuku plně soustředit?", na svoji zvolenou odpověď prosím napiš, proč si to myslíš?

Vaše odpověď

5. Ve kterých předmětech se můžeš plně soustředit na výuku, při hodině je klid a nic/ nikdo tě neruší? *

Můžeš zaškrtnout více odpovědí.

Český jazyk

Matematika

Anglický jazyk

Německý jazyk

Dějepis

Přírodopis

Zeměpis

Fyzika

Chemie
Informatika

6. Co Tě při výuce nejvíc ruší? *

Napiš slovy (max.3).

Vaše odpověď

7. Sděлил jsi vyučujícímu, že Tě při výuce něco/ někdo ruší a nemůžeš se proto plně soustředit? *

Ano, sdělil jsem to vyučujícímu.

Ne, nesdělil jsem to vyučujícímu.

8. Proč jsi to nesdělil vyučujícímu?

Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl "Ne, nesdělil jsem to vyučujícímu" napiš krátce odpověď na otázku Proč jsi to nesdělil?

Vaše odpověď

9. Je ve vaší třídě řešená nekázeň? *

Nekázeň jako porušení pravidel třídních a školních.

Ano

Ne

10. JAK je ve vaší třídě řešená nekázeň?

Pokud jsi na předchozí otázku "Je ve vaší třídě řešená nekázeň?" odpověděl/a ANO, napiš prosím krátce JAK je řešená.

Vaše odpověď

Odeslat

Příloha č. 2: Dotazník pro učitele

Dotazník na téma "Nekázeň žáků".

Vážení kolegové,

prosím Vás o vyplnění dotazníku, který je součástí mé závěrečné práce pro Doplnkové pedagogické studium na Univerzitě Pardubice. Tématem práce je nekázeň dětí a mládeže a možnosti konstruktivní nápravy. Dotazníkové šetření je cíleno na žáky druhého stupně a pedagogické pracovníky vyučující na druhém stupni naší školy. Dotazník je sestaven pro dvě cílové skupiny, zvláště pro žáky a zvláště pro vyučující. Jak jsem se dočetla v odborné literatuře, dotazníkové šetření zaměřené na nekázeň (příčiny, nápravy, prevence) je vhodné provádět v každém pololetí, právě proto, aby byla nekázeň podchycena v samotném počátku. Myslím si tedy, že výsledky nám mohou nabídnout zajímavý a možná trochu jiný pohled na tento problém a třeba se nám společně podaří najít ještě efektivnější řešení.

Děkuji mnohokrát za Váš čas, který věnujete vyplnění "mého" dotazníku. Moc si toho vážím.
Vaše kolegyně Ivona Trlidová

***Povinné pole**

Ve které třídě učíte? *

- 6. třída
- 7. třída
- 8. třída
- 9. třída

Co si představujete pod pojmem "nekázeň"? *

Prosím napište formou stručné odpovědi.

Vaše odpověď

Které z těchto projevů chování žáků jsou pro Vás nejnáročnější k řešení? *

Prosím, vyberte maximálně tři projevy, případně do kolonky "jiné" dopište.

- vykřikuje
- mluví vulgárně
- posmívá se druhým
- nerespektuje pokyny
- je už po chvíli v útlumu
- šikanuje
- lže
- nenosí pomůcky
- chodí pozdě
- odmítá pracovat
- narušuje hodinu svým chováním (neklid, nesoustředěnost)

Jiné:

Jaké jsou podle Vás HLAVNÍ příčiny nekázně žáků naší školy? *

Prosím, vyberte maximálně tři příčiny, případně do kolonky "jiné" dopište.

špatné návyky ve vztahu ke školní práci
poruchy chování a učení, patologické projevy v chování žáka
styl výuky vyučujícího, motivace žáků k výuce
psychohygienu ve výuce (přiměřená teplota, čerstvý vzduch, hlučnost, ...)
nepochopení výkladu učitele, nevyužívání názorných pomůcek či jiného technického vybavení
momentální zdravotní či psychický stav žáka (nemoc, nálada, ...)
nepodnětné prostředí z rodiny

Jiné:

Jak byste ohodnotili ukázněnost/ neukázněnost 6. třídy?

Pokud ve třídě neučíte, přejděte na další otázku.

ukázněnost

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

neukázněnost

Jak byste ohodnotili ukázněnost/ neukázněnost 7. třídy?

Pokud ve třídě neučíte, přejděte na další otázku.

ukázněnost

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

neukázněnost

Jak byste ohodnotili ukázněnost/ neukázněnost 8. třídy?

Pokud ve třídě neučíte, přejděte na další otázku.

ukázněnost

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

neukázněnost

Jak byste ohodnotili ukázněnost/ neukázněnost 9. třídy?

Pokud ve třídě neučíte, přejděte na další otázku.

ukázněnost

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

neukázněnost

Co by mohlo podle Vás přispět k řešení nekázně žáků při výuce? *

Prosím napište formou stručné odpovědi.

Vaše odpověď

Čím by mohl vyučující/ škola nejvíce přispět k řešení nekázně? *

Prosím, vyberte maximálně tři možnosti, případně do kolonky "jiné" dopište.

styl výuky (motivační výuka, zážitkové učení, střídání činností, relaxační chvílky,...)

důslednost a dodržování pravidel ve škole

spolupráce vyučujících s odborníky v oblasti speciální pedagogiky (konzultace)

spolupráce rodiny s odborníky (PPP, SPP, psycholog, ...)

spolupráce žáka s odborníky (náslech speciálního pedagoga při výuce, následná práce se žákem)

vytvoření příjemného klimatu (atmosféra) a zajištění optimálních podmínek pro výuku ve třídě
pravidelné mapování, vyhodnocování a navrhování řešení v oblasti nekázně a chování žáků při výuce

Jiné:

Jak mohou vyučující předcházet nekázni žáků při výuce? *

Prosím, vyberte jednu z možností, případně do kolonky "jiné" dopište.

na začátku školního roku důsledné seznámení všech žáků se školním řádem a vytvoření pravidel třídy

pravidelná práce se třídou (třídnické hodiny, konzultace, komunikace, ...)

primární prevence v oblasti sociálně patologických jevů (spolupráce s odborníky, besedy, přednášky, ...)

včasné a důsledné řešení počátečních projevů nekázně (vzájemná spolupráce pedagogů)

okamžité informování zákonného zástupce (spolupráce s rodiči)

vlastní příklad učitele

Jiné:

Vlastní sdělení:

V této části dotazníku můžete, ale nemusíte, napsat vlastní sdělení k tomuto tématu.

Odeslat